

BIULETYN

Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego

WARSZAWA PAŹDZIERNIK—LISTOPAD—GRUDZIEŃ Nr 10—11—12 (44—48)

Wydaje Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, W-wa, Smulikowskiego 6-8

SPRAWOZDANIE

działalności Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego za rok, 1950.

W s t ę p.

Prace Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w roku 1950 prowadzone były w dużej mierze w kierunku ożywionych przygotowań do mającego nastąpić połączenia z Polskim Towarzystwem Tatrzańskim.

Wytyczne w sprawie połączenia uchwalił Zjazd Delegatów Oddziałów PTK odbyty w dniu 16 czerwca 1949 roku w Olsztynie, podejmując uchwałę, w której między innymi czytamy:

„Zjazd Delegatów Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego upoważnia Zarząd Główny do podjęcia wszelkich kroków i przygotowania wniosków zmierzających do połączenia organizacyjnego obu bratnich stowarzyszeń, w pierwszym zaś rzędzie do powołania w porozumieniu z Zarządem Głównym Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego Naczelnej Rady Porozumiewawczej PTK i PTT, jako stałego organu współdziałania obu stowarzyszeń.

Zadaniem Naczelnej Rady Porozumiewawczej PTK i PTT winno być przygotowanie podstaw i stworzenie warunków do połączenia obu stowarzyszeń oraz ustalenie terminu zwołania wspólnego zjazdu połączeniowego”.

Sprawa połączenia nabrała szczególnej aktualności wiosną 1950 roku, gdy Zarządy Główne obu stowarzyszeń przygotowały się już do dorocznych odrębnych Zjazdów Delegatów i podały Oddziałom terminy tych zjazdów. Ze względu na możliwość zwołania jeszcze w roku 1950 zjazdu połączeniowego Zarządy Główne PTK i PTT odwołały odrębne Zjazdy Delegatów wyznaczone na wiosnę r. b. decydując się na zwołanie ich w przeddzień zjazdu połączeniowego w końcu roku 1950.

Naskutek tego doroczny Zjazd Delegatów Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego mający na celu przyjęcie sprawozdań z działalności PTK za rok 1949 oraz wybór nowego Zarządu Głównego nie odbył się w trady-

cyjnym terminie wiosennym, a sprawy, które miał załatwić odłożone zostały do Zjazdu Delegatów PTK mającego się odbyć w przeddzień zjazdu połączeniowego.

Niezależnie od tego Zarząd Główny PTK przygotował sprawozdanie z działalności za rok 1949 (patrz Biuletyn PTK za maj — czerwiec 1950) i rozesłał je wszystkim komórkom PTK. Sprawozdanie to łącznie ze sprawozdaniem kasowym, bilansem oraz sprawozdaniem Komisji Rewizyjnej rozpatrzone i przyjęte zostało na plenarnym posiedzeniu Zarządu Głównego PTK w dniu 17 września 1950 roku.

Zarząd Główny.

Z powyższych względów Zarząd Główny PTK w roku 1950 działał w składzie ustalonym na Zjeździe Delegatów Oddziałów PTK w Olsztynie w roku 1949.

Przydział poszczególnych mandatów przedstawiał się następująco:

Prezes — prof. dr Stanisław Leszczycki — ogólne kierownictwo sprawami Towarzystwa,

Vice Prezes — poseł Marek Arczyński, zastępowanie Prezesa, sprawy wydawnicze.

Vice Prezes — dr Kazimierz Jasiński, w kwietniu 1950 roku złożył rezygnację z powodu objęcia stanowiska ambasadora R. P. w Moskwie. Zwolniony mandat Zarząd Główny powierzył dyr. Kazimierzowi Biskupskiemu, Dyrektorowi Biura Sejmu Ustawodawczego R. P.

Vice Prezes — Józef Kołodziejczyk, sprawy muzealne, biblioteczne, zbiorów fotograficznych.

Vice Prezes — Stanisław Lenartowicz, sprawy turystyczne.

Vice Prezes — prof. inż. Jan Witkiewicz, sprawy społecznej opieki nad zabytkami przeszłości.

Vice Prezes — poseł Wacław Żukowski, sprawy współpracy ze Związkami Zawodowymi.

Sekretarz Generalny — Kazimierz Staszewski, ogólne sprawy organizacyjne.

Zast. Sekretarza Generalnego — Wacław Kowalski, który w kwietniu 1950 r. ze

względu na objęcie sekretariatu Wydziału Wydawniczego złożył mandat, który powierzono mgr Zbigniewowi Tokarskiemu.

Skarbnik — Arkadiusz Dobrowolski, sprawy finansowe.

Zast. Skarbnika — Tadeusz Nawrocki.

Członkowie Zarządu: Stefania Cieślukowska, dr Regina Fleszerowa, dr Stanisław Herbst, dr Ignacy Henner, dr Stefan Jarosz, prof. Leopold Węgrzynowicz — przewodn. Komisji Kół Krajozn. Młodzieży Szkolnej, Jadwiga Jaroszowa — zast. przewodn. Komisji Kół Krajozn. Mł. Szk., Zygmunt Nawrocki, dr Mieczysław Orłowicz, dr Stanisław Szymański — sekretarz Wydziału Społecznej Opieki nad Zabytkami Przeszłości, Justyn Wojsznis, Kazimierz Wyszomirski — sprawy łączności ze Związkiem Samopomocy Chłopskiej, poseł Antoni Langer, dr Mieczysław Milata, Waław Pietraszkiewicz.

Zastępcy: dr Wiesława Rychling Kondracka, inż. Jan Reychman, sprawy łączności z zagranicą, Marian Ryczer, Wiktor Sarnecki, dr Franciszek Uhoreczak.

Komisję Rewizyjną stanowili: Zygmunt Beczkowicz — przewodniczący (z powodu choroby złożył mandat we wrześniu 1950 roku), Władysław Gruszczyński, zast. przew., Konstanty Jerzy Czerwiński, Władysław Kołodziejcki, Stanisław Osiecki, Zofia Wołowska.

Dla należytego przygotowania spraw z różnych dziedzin krajoznawstwa i turystyki Zarząd Główny powołał następujące organa pomocnicze:

Wydział Społecznej Opieki nad Zabytkami Przeszłości — przewodniczący prof. inż. Jan Witkiewicz, sekretarz dr Stanisław Szymański.

Wydział Muzealny — przewodniczący Józef Kołodziejczyk.

Wydział Wydawniczy — przewodniczący poseł Marek Arczyński, sekretarz Waław Kowalski.

Wydział Turystyczny — przewodniczący Stanisław Lenartowicz.

W łączności z Wydziałem Wydawniczym pracowała Komisja Wydawnictw Pocztkowych przy Oddziale Warszawskim PTK.

Na prawach Wydziału pracowała Komisja Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej pod przewodnictwem prof. Leopolda Węgrzynowicza. Siedzibą Komisji był Kraków. Jako odpowiednik w Warszawie działała Podkomisja Kół Krajozn. Mł. Szk. pod przewodnictwem Jadwigi Jaroszowej.

Dla załatwienia spraw personalnych pracowników Biura powołano odrębną Komisję pod przewodnictwem prof. dr Stanisława Leszczyckiego.

Poza tym w Zarządzie Głównym działał Referat łączności z zagranicą pod kierownic-

twem inż. Jana Reychmana i Referat Prasowy pod kierownictwem Kazimierza Staszewskiego.

Biuro Zarządu Głównego w okresie sprawozdawczym rozwinęło się znacznie ze względu na prowadzenie na szeroką skalę inwestycji, potrzebę utrzymywania łączności z terenem. Przygotowania do akcji połączeniowej i do pracy w nowych rozszerzonych warunkach w ramach PTTK spowodowały konieczność zaangażowania nowych pracowników biurowych, z których część delegowano do prac Komitetu Organizacyjnego połączenia PTK i PTT.

Na czele Biura Zarządu Głównego P.T.K. stał w I-ym półroczu Waław Bagiński, w II-gim Stefan Sitarski — kierownik Biura.

W Dziale Ogólnym Biura zatrudnionych było 3 pracowników. Poza tym z tego Działu oddelegowano do biura Komitetu Organizacyjnego akcji połączeniowej 10 pracowników.

W Dziale Finansowym zatrudniony był kierownik Działu, buchalterka, kasjerka i referent spraw pracy i uposażeń.

W Dziale Inwestycyjnym zatrudniono kierownika Działu, 2 inspektorów oraz 3 pracowników terenowych.

W Dziale Wydawnictw pracowało 3 pracowników.

W Dziale Opieki nad Zabytkami Przeszłości — 1 pracownik.

W Dziale Zbiorów Krajoznawczych — 3 pracowników (w tym w bibliotece 2 pracow.).

W Dziale Odczytowym — 1 pracownik.

Poza tym z budżetu Zarządu Głównego opłacano trzech instruktorów terenowych (w Warszawie, Poznaniu, Kielcach).

Ogółem z etatów Biura Zarządu Głównego zatrudnionych było w końcu listopada 1950 roku 38 pracowników (w tym 10 oddelegowanych do pracy w Kom. Organiz.).

Poważną trudność w pracy Biura powodował brak odpowiedniego lokalu w Warszawie. Zarząd Główny dysponował skromnym trzypokojowym lokalem w gmachu ZNP w Warszawie, przy ul. Smulikowskiego 6/8 na czwartym piętrze.

Długotrwałe starania o obszerniejszy lokal nie dały wyników. Ministerstwo Komunikacji, Biuro Turystyki przyznało kredyty na budowę wielkiego Domu Turystycznego w Warszawie, w którym to gmachu przewidziano również odpowiednie pomieszczenie dla Zarządu Głównego PTK. Początkowo projektowano budowę tego gmachu przy ul. Foksal, następnie przy ul. Wareckiej, później przy ul. Oboźnej, wreszcie zdecydowano gmach ten wystawić przy ul. Konopnickiej naprzeciw domu „Ogniska“ (dawniej YMCA). Dla tych celów Ministerstwo Komunikacji wyasygnowało na r. 1950 sto milionów zł kredytu. Prace przy budowie tego gmachu rozpo-

częto w grudniu r. 1950, gmach zaś ma być wykończony w r. 1951. Według planów ma to być czteropiętrowy gmach przylegający jednym skrzydłem do ul. Bolesława Prusa, fasadą główną do ul. Konopnickiej, oraz drugim skrzydłem do ul. Wiejskiej. Skrzydło od ul. Wiejskiej ma być przeznaczone na bursę ZMP.

Okręgi P. T. K.

Według Statutu w każdym mieście wojewódzkim może działać Zarząd Okręgu Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Zadaniem Okręgu jest m. in. koordynowanie prac poszczególnych Oddziałów, utrzymywanie z nimi łączności organizacyjnej.

Słabą stroną Okręgów było nie zagwarantowanie im odrębnych od Oddziałów funduszy, które by umożliwiały Okręgom pracę. Dlatego też prace Okręgów P. T. K., tam gdzie Okręgi te istniały, finansowane były z funduszy miejscowych Oddziałów P.T.K., co nie stwarzało dogodnych warunków dla powstawania Okręgów.

Zarząd Główny nie czynił nacisku na powoływanie Okręgów, aprobował raczej inicjatywę, idącą z terenu. Nie zmieniono tego stanowiska i w roku 1950 wobec zapowiedzianego połączenia P.T.K. z P.T.T.

Nowe założenia organizacyjne przewidują poważną rolę Okręgów, gwarantują im zarówno własne fundusze, jak i biura.

Okręg **S z c z e c i ń s k i** P.T.K. powołany został w dniu 13 stycznia 1949 r.

Zarząd Okręgu przedstawiał się następująco:

Prezes — inż. Tadeusz Janiszewski, Dyr. Kolei.

V-Prezes — Jan Amon, kier. Wydz. Komunikacji Prezydium W.R.N.

V-Prezes — mgr Czesław Piskorski, publicysta.

Sekretarz — Bolesław Czwojdzinski, kier. Wydz. Socj. D.O.K.P.

Zastępca Sekretarza — Michalina Grekiewicz - Hausnerowa.

Skarbnik — Tadeusz Zajski.

Poza tym w skład Zarządu wchodziło jeszcze 8 osób.

Zarząd Okręgu odbył w r. 1950 dwanaście posiedzeń. Przeprowadził remonty w schroniskach w Międzyzdrojach, Świnoujściu i Dziwnowie, przeprowadził inspekcję wszystkich schronisk i Oddziałów na terenie woj. szczecińskiego, przeprowadził akcje czasów krajoznawczych na wyspie Wolin. Wspólnie z M.R.N. zorganizowano niedzielne wycieczki po Szczecinie i okolicy. Od Prezydium M.R.N. przejęto dla P.T.K. Pawilon Turystyczny.

Członkowie Zarządu, mgr Piskorski, inż. Amon, Władysław Hryniewicz, Leszek Mar-

cinowski, odbyli łącznie 27 wyjazdów do schronisk i Oddziałów P.T.K. na terenie woj. szczecińskiego.

Okręg **P o z n a ń s k i** P.T.K. powołany został 20 listopada 1949 r.

Władze Okręgu stanowili:

Prezes — inż. Bolesław Mizerski.

V-Prezes — Tadeusz Fischbach, Nacz. D.R.Z.Z.

V-Prezes — Czesław Białas — dziennikarz.

Sekretarz — Julia Pilarska — D.O.K.P. ref. tur.

Skarbnik — Eleonora Bastysińska, C.P.N.

Okręg czynił starania o zorganizowanie schronisk P.T.K. w Zielonej Górze i w Poznaniu oraz Oddziału P.T.K. w Gorzowie. W sprawach Oddziałów wyjeżdżała wielokrotnie w teren sekretarka — Julia Pilarska.

L u b e l s k i Okręg P.T.K. powołany został w maju 1949 r.

Władze Okręgu stanowili:

Prezes — Ludwik Czugała.

V-Prezes — dr Stefan Wojciechowski.

Sekretarz — Maria Szychowa.

Poza tym w skład Zarządu wchodził Prezesi Oddziałów P.T.K. woj. lubelskiego. Sekretarz Okręgu Maria Szychowa odbyła wyjazdy organizacyjne do wszystkich Oddziałów woj. lubelskiego oraz z ramienia okręgu czuwała nad budową schronisk P.T.K. w Lublinie, Puławach i Kazimierzu.

R z e s z o w s k i Okręg P.T.K. posiadał w roku 1950 następujący skład Zarządu:

Prezes — Stanisław Piątek.

V-Prezes — Franciszek Półchłopek.

V-Prezes — Eugeniusz Krypel.

Sekretarz — A. Zięba.

Skarbnik — Józef Barecki.

Członkowie Zarządu — Stanisław Zmuda, Bolesław Bukala.

Zarząd Okręgu utrzymywał żywy kontakt z miejscowymi Oddziałami, z Okręgową Radą Związków Zawodowych, z Wojewódzkim Urzędem Kultury i Sztuki, z Wszeczną Radiową, oraz ze szkołami. Współdziałano w założeniu Oddziałów P.T.K. w Jarosławiu, Bieczu, Gorlicach, Przemyślu.

Zorganizowano 8 wieczornic krajoznawczych p. n. „Przy sobocie po robocie“, wspólną masową wycieczkę do Warszawy, współdziałając z Okręgową Radą Związków Zawodowych, jedną wycieczkę masową młodzieży na Targi Poznańskie. Wspólnie z O.R.Z.Z. zorganizowano wojewódzki Zjazd delegatów O.R.Z.Z. i P.T.K. w dniu 14 maja 1950 r. Zorganizowano obóz krajoznawczy młodzieży w dwu turnusach w Górach Świętokrzyskich, 15 wyjazdów młodzieży krajoznawczej do wsi i miasteczek.

Okręg **O l s z t y ń s k i** nie posiadał odrębnego od Oddziału Zarządu, natomiast Zarząd Oddziału liczący 20 osób ukonstytu-

wany był pod kątem widzenia potrzeb Okręgu.

Prezesem był Juliusz Malewski, zastępca przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej.

V-Prezesem — inżynier Aleksander Zubelewicz.

Skarbnikiem — Jerzy Hłasko.

Zarząd obarczony był obowiązkiem dopilnowania realizacji poczynań inwestycyjnych w 19 schroniskach województwa, liczących razem 1185 łóżek. Zarząd przeprowadził zakrojoną na szeroką skalę akcję wczasów krajoznawczych, odpowiadając przed Funduszem Wczasów Pracowniczych za właściwą ich organizację.

Prace te wymagały utrzymywania stałej łączności z Zarządem Głównym, z Oddziałami na terenie Województwa oraz z 19 schroniskami P.T.K.

Z przyjętych na siebie obowiązków Zarząd Olsztyński wywiązał się całkowicie.

Zaznaczyć należy, że Zarząd Oddziału P.T.K. w Ł o d z i w swojej działalności uwzględnił również potrzeby terenu woj. łódzkiego, delegując swoich przedstawicieli do Łowicza, mianując delegatów P. T. K. w Wieluniu i Rawie Mazowieckiej.

Oddziały i członkowie

Podany niżej wykaz Oddziałów P.T.K. w porównaniu z podobnym spisem Oddziałów z roku ubiegłego nie obejmuje Oddziału w Tczewie (rozwiązał się) oraz w Sochaczewie (zamarł), wykazuje natomiast nowy Oddział w Sulejowie nad Pilicą, wyodrębniony z Oddziału P.T.K. w Piotrkowie.

W wielu mniejszych Oddziałach, nie posiadających należytych podstaw finansowych, ujawnił się brak szerszej działalności. W sprawozdaniach swoich Oddziały te uskarżają się na przepracowanie aktywu krajoznawczego, przeciążenie go innymi pracami zawodowymi bądź społecznymi, działacze P.T.K. bowiem pracują zazwyczaj równocześnie w kilku instytucjach społecznych. Niektóre Oddziały P.T.K. zajęły postawę oczekiwania w związku z mającym nastąpić połączeniem P.T.K. i P.T.T. i wejściem na nowe tory organizacyjne.

W zasadzie jednak mimo trudnych warunków praca w P.T.K. nie ustawała, a szczególnie ruchliwość większych Oddziałów w globalnych liczbach ujawniała dalszy rozwój prac i osiągnięć Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego jako całości.

Według uzyskanych sprawozdań, wszystkie Oddziały liczyły 7.894 członków...

Do liczniejszych Oddziałów należą:

Oddział Warszawski	1112	członków
„ Katowicki	730	„
„ Krakowski	657	„
„ Olsztyński	449	„

Oddział Gdański	370	członków
„ Poznański	304	„
„ Olkusi	271	„
„ Piotrkowski	260	„
„ Szczeciński	236	„

Inne Oddziały mają od 20 do 200 członków.

Należy tu dodać, że w Kołach Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego mamy zorganizowanych około 28.000 członków spośród młodzieży szkolnej.

Wykaz Oddziałów P.T.K. w roku 1950

1. Augustów — Inspektorat Szkolny, tel. 62 lub 16, wznow. 3. XII. 1947 r.
2. Biała Podl. — Warszawska 12, tel. 38, założ. 20. XII. 1948 r.
3. Białystok — Mickiewicza 1, t.l. 17-89, wznow. 12. XII. 1945 r.
4. Bielsk Podl. — Mickiewicza 6, założ. 1948 r.
5. Biecz — Prez. Miejskiej Rady Nar. założ. 1. IV. 1950 r.
6. Biskupiec — Chrobrego 12, założ. 18. III. 1948 r.
7. Bydgoszcz — Konarskiego 2, wznow. 18. VI. 1948 r.
8. Chełm Lubel. — Lubelska 1, założ. 4. XII. 1948 r.
9. Czaplinek — Prez. Miejskiej Rady Nar., założ. 22. III. 1949 r.
10. Częstochowa — N. M. Panny 51, tel. 12-06, wznow. 7. VI. 1947 r.
11. Działdów — Dworcowa 28, wznow. 9. V. 1946 r.
12. Elbląg — Krótka 5, tel. 79, wznow. 25. VI. 1947 r.
13. Gdańsk — Marszałka Rokossowskiego 26, tel. 420.74, założ. 14. IV. 1946 r.
14. Giżycko — Daszyńskiego 13, tel. 85, założ. 30. VII. 1946 r.
15. Gniezno — Stalina 6/4, wznow. 1. I. 47 r.
16. Gorlice — Niepodległości 3, założ. 19. II. 1950 r.
17. Inowrocław — Jacewo 40, założ. X. 46 r.
18. Jarocin — Szkoła Nr 2., założ. 11. XII. 1948 r.
19. Jasło — Staszica 10, wznow. 1. XII. 46 r.
20. Jarosław — Kraszewskiego 17, tel. 124, założ. 20. I. 50 r.
21. Jel. Góra — 1 Maja 41, tel. 28-04, założ. 14. VII. 1947 r.
22. Kalisz — Majakowska 9 (gazownia, założ. 18. X. 1948 r.
23. Katowice — Dworcowa 15, I p., tel. 317-63, wznow. 3. IV. 1946 r.
24. Kazimierz Dolny — Gimn. Mech., założ. 7. XI. 1948 r.
25. Kętrzyn — Powst. Warsz. 1, wznow. 4. II. 1946 r.
26. Kielce — Kilińskiego 12/7, tel. 18-57, wznow. I. 1946 r.

SIEĆ Oddziałów i Okręgów Polskiego Tow. Krajoznawczego w roku 1950

27. Kłodzko — Bohaterów Getta 5a, założ. 26. VIII. 1947 r. 28. Końskie — Krakowska 3, założ. 18. II. 1948 r. 29. Kraków — Grodzka 64, Inst. Geogr., tel. 555-78, wznow. 1. II. 1945 r. 30. Krosno n/Wisłokiem — Lic. Pedag., zał. 18. IX. 1946 r. 31. Lidzbark Warm. — Wysoka Brama, tel. 233, założ. 13. II. 1948 r. 32. Lublin — Skrytka 51, wznow. 5. X. 46 r. 33. Łęczyca — Urząd Skarb., tel. 69, wznow. 1945 r. 34. Łowicz — Stalina 4, wznow. 16. II. 46 r. 35. Łódź — Zachodnia 15, wznow. 1947 r. 36. Miechów — Prez. M. R. N., założ. 10. XI. 1949 r. 37. Międzyzdroje — Al. Niepodległości 22, założ. 14. II. 1948 r.	38. Międzyrzec Wlkp. — Muzeum Region., wznow. 31. II. 1949 r. 39. Mrągowo — Pow. Rada Narod., założ. 26. II. 1948 r. 40. Myślenice — Wyspiańskiego 2, wznow. 20. VIII. 1946 r. 41. Olkusz — Mickiewicza 11, I p., założ. 9. IV. 1948 r. 42. Olsztyn — Wys. Brama, pl. Gen. Świer., tel. 28-66, założ. 18. V. 1948 r. 43. Ostrowiec S-ki — Klimkiewiczowska 16 m. 3, wznow. 23. IV. 1948 r. 44. Pabianice — Pl. Dąbrowskiego, Zamek, tel. 140, wznow. 10. IX. 1946 r. 45. Pasłęk — Stalina 42 (woj. olszt.), tel. 42, założ. 1. I. 1949 r. 46. Piotrków Tryb. — Pl. Zamkowy 4, wznow. 27. I. 1946 r.

47. Płock — Prez. Rady Narod., tel. 14-05, wznów. 13. VIII. 1946 r.
48. Połczyn Zdrój — Roosveleta 1, założ. 1. XII. 1946 r.
49. Poznań — Mickiewicza 3 m. 7, tel. 38-98, wznów. 20. XI. 1946 r.
50. Przemyśl — Prez. M. Rady Narod., powołany 26. III. 1947 r.
51. Radom — Nowotki 12, Muzeum Miejskie, założ. 28. IX. 1947r.
52. Puławy — Biblioteka P. S. N. G. W., tel. 52, założ. 11. III. 1947 r.
53. Radomsko — Pow. Zarząd Drogowy, zorg. 11. II. 1948 r.
54. Rzeszów — Lwowska 8, tel. 15-53, założ. 25. IV. 1948 r.
55. Sandomierz — Zeromskiego 6, wznów. 1. XII. 1945 r.
56. Słupsk — Stalina 6, od godz. 15 tel. 36-89, założ. 10. V. 1946 r.
57. Stargard n/Iną — Łokietka 16, założ. 15. VI. 1946 r.
58. Suwałki — Kościuszki 69, tel. 104, wznów 10. II. 1946 r.
59. Sulejów n/Pilicą — Podklasztorna, założ. 18. VIII. 1950 r.
60. Szczecin — St. Batorego 2, tel. 58-33, założ. 23. VIII. 1946 r.
61. Tarnobrzeg — Sąd Grodzki, wznów. 30. XII. 1946 r.
62. Tarnów — Brodzińskiego 29 m. 14, założ. 1. IV. 1949 r.
63. Tomaszów Maz. — Św. Antoniego 24, wznów. 20. V. 1946 r.
64. Toruń — Zjednoczenia 24, tel. 11-55, wznów. 3. V. 1945 r.
65. Wałbrzych — 3 Maja 1, tel. 786, założ. 30. I. 1949 r.
66. Warszawa — Wilcza 22 m. 8, tel. 8-28-29, wznów. 24. III. 1946 r.
67. Warka — Warszawska 1, założ. 2. IX. 1947 r.
68. Węgorzewo — Kraszewskiego 5, założ. 14. IV. 1948 r.
69. Włocławek — Słowackiego 1, tel. 16-17, wznów. XII. 1945 r.
70. Wrocław — Uniwersytecka 1, założ. 1. VI. 1947 r.
71. Zakroczym — Prez. M. Rady narod., założ. 4. V. 1949 r.
72. Zamość — Ratusz, założ. 14. XI. 1948 r.
73. Ziel. Góra — Sikorskiego 60, założ. 20. V. 1946r r.
74. Ziębice — Prez. M. Rady Narod., założ. 5. VII. 1947 r.
75. Kołobrzeg, założ. 9. III. 1947 r.
76. Będzin — Biblioteka Miejska, założ. 8. X. 1949 r.

Powołana przy Ministerstwie Komunikacji Rada Turystyczna, jako oficjalna emanacja wszystkich czynników interesujących się zagadnieniem turystyki w Polsce, zwołała na dzień 26 lipca 1950 roku naradę społecznego aktywu turystyczno krajoznawczego. Z ramienia Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego na naradę przybyło ok. 30 aktywistów terenowych. Na naradzie ustalono zasady programowe zjednoczonych towarzystw turystyczno krajoznawczych, omówiono zarys akcji wydawnictw turystycznych na najbliższy okres. Rada Turystyczna była poważnym ośrodkiem umożliwiającym stały kontakt przedstawicieli PTK oraz PTT z zainteresowanymi władzami państwowymi i związkami zawodowymi.

Zarząd Główny PTK wydelegował do Rady Turystycznej V. Prezesa posła Marka Arczyńskiego i zast. Sekretarza Generalnego mgr Zbigniewa Tokarskiego. Poseł M. Arczyński otrzymał w Radzie mandat Sekretarza.

W stałym dążeniu do upowszechnienia krajoznawstwa i turystyki Zarząd Główny kontynuował łączność PTK z ruchem zawodowym, zorganizowanym w Związkach Zawodowych. Przedstawiciele Związków zasiadali w Zarządzie Głównym, w Zarządach Okręgowych oraz w Zarządach Oddziałów. PTK.

Ruchliwsze ośrodki PTK przy współudziale Związków Zawodowych organizowały masowe wycieczki robotnicze, bądź też podejmowały ich obsługę. Poważniejszymi osiągnięciami w tej dziedzinie mogą się wykazać Oddziały PTK w Katowicach, Krakowie, Warszawie. Współdziałając żywo ze Związkami Zawodowymi Okręg Rzeszowski PTK zorganizował szereg wspólnych imprez krajoznawczych, cieszących się dużym powodzeniem. Akcja prelegenta objazdowego PTK nastawiona była w dużej mierze na obsłużenie Związków Zawodowych, ich świetlic, zakładów pracy. Również i wydawnictwa PTK uzgadniane były z przedstawicielami Związków Zawodowych, ponieważ Zarządowi Głównemu zależało na tym, by ich treść odpowiadała w pierwszej mierze potrzebom szerokich mas robotniczych.

Na tych samych założeniach była oparta współpraca PTK z Funduszem Wczasów Pracowniczych. W roku sprawozdawczym Polskie Towarzystwo Krajoznawcze oddało do dyspozycji Funduszu Wczasów 15 schronisk turystycznych dysponujących 784 łózkami. Z tego nad morzem oddano 3 schroniska, w Karkonoszach 1 schronisko, na Mazurach i Warmii 9 schronisk oraz na pojezierzu Suwalsko-Augustowskim 2 schroniska. Wczasowicze według usta-

lonych tras co kilka dni przenosili się do innego schroniska, co umożliwiło im poznanie określonej części kraju. Z tych czasów krajoznawczych korzystało 3,513 osób, opłacanych przez FWP. Dla porównania podamy, że w roku 1949 do dyspozycji FWP oddano 4 schroniska PTK, wykorzystane przez 1,152 wczasowiczów.

Dla obsłużenia uczestników tych wczasów zainicjowano w PTK specjalne wydawnictwo pt. Biblioteczka Krajoznawcza — Wczasowa. Cykl ten firmowany jest zarówno przez PTK, jak i przez FWP.

Dla należytego wypełnienia przez PTK aktualnych zadań koniecznym było nawiązanie łączności ze Związkiem Samopomocy Chłopskiej, jako najważniejszą organizacją społeczną wsi. W tym celu w skład Zarządu Głównego PTK wszedł przedstawiciel Z. S. Ch. ob. K. Wyszomirski, a do zarządów terenowych weszli również reprezentanci wsi. Aczkolwiek w zakresie współpracy ze wsią PTK nie może się jeszcze wykazać poważniejszymi osiągnięciami, mamy jednak do zanotowania liczne wiejskie wycieczki krajoznawcze obsłużone przez PTK, szereg odczytów krajoznawczych naszego prelegenta objazdowego dla wiejskich środowisk.

Ostatnio PTK rzuciło inicjatywę zorganizowania miejskich wczasów kulturalnych dla mieszkańców wsi. W okresie zimowym przedstawiciele wsi przybywać będą do schronisk miejskich i w okresie kilkunastu dni wczasowych zetkną się z pracą w przemyśle, teatrem, kinem, muzeami, przedstawicielami nauki i sztuki. Pierwszym punktem tych wczasów ma być Lublin ze swoim obszernym schroniskiem PTK (od lutego 1951 r.). Jeżeli próba lubelska da dobre wyniki, podobne punkty wczasowe dla wsi zorganizowane zostaną w schroniskach PTK w Szczecinie, Krakowie, Gdańsku i Warszawie.

W swoich założeniach programowych Zarząd Główny przewidział nawiązanie łączności ze Związkiem Młodzieży Polskiej. Wyrazem tego założenia była obecność przedstawiciela ZMP na posiedzeniu Zarządu Głównego PTK w dniu 17 września 1950 roku, udział przedstawiciela tej organizacji w posiedzeniu Prezydium Komisji Kół Krajozn. M. Szk. w Warszawie, wspólne z ZMP podejmowanie wycieczki aktywność młodzieżowej ZMP z Warmii i Mazur w Warszawie, udział przedstawiciela ZMP i ZHP w posiedzeniu Prezydium Zarządu Głównego w dniu 24 listopada 1950 r. w czasie narad nad sprawami Kół Krajoznawczych M. Szk.

W związku z uruchomieniem w ważniejszych ośrodkach Polski Młodzieżowych Domów Kultury przedstawiciele Zarządu Głównego PTK opracowali zarys organizacyjny

ośrodków krajoznawczych w tych domach, oraz szczegółowy projekt urządzenia takiego ośrodka dla Katowic.

W Oddziale Warszawskim PTK powołano do życia specjalną Sekcję Przewodników ZMP. Sekcja ta wykazuje dużą żywotność i w krótkim czasie swej działalności może się wykazać poważnymi osiągnięciami.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że uczestnicy II Światowego Kongresu Pokoju oprowadzeni zostali po Warszawie wyłącznie przez przewodników Oddziału Warszawskiego PTK, wśród których członkowie Sekcji Przewodników ZMP stanowili poważny procent.

Na zupełnie realne tory weszła współpraca PTK z Polskim Towarzystwem Tatrzańskim, co zawdzięczać należy ostatecznie już skryształizowanej koncepcji połączenia PTK i PTT w jedną wspólną organizację. Stałe kontakty obu organizacji umożliwione zostały przez powołanie Komitetu Organizacyjnego Akcji Połączeniowej PTK i PTT. Na terenie Komitetu Organizacyjnego omawiano sprawy związane nie tylko z połączeniem obu organizacji, ale uzgadniano również aktualne zagadnienia organizacyjno-programowe obu stowarzyszeń. Jeszcze na rok przed połączeniem dla schronisk turystycznych w rejonie Jeleniej Góry powołano wspólną administrację schronisk pod nazwą Ośrodek Turystyczny PTK i PTT w Jeleniej Górze.

W ostatnich miesiącach 1950 roku Prezydium Zarządu Głównego wiele czasu poświęcało sprawie połączenia, omawiając naprzód zarys wspólnej dla PTK i PTT organizacji, następnie statut Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, schemat organizacyjny nowego stowarzyszenia, wspólny plan pracy itp. Posiedzenia Komitetu Organizacyjnego odbywały się co tydzień bądź w Warszawie, bądź w Krakowie. Liczne Komisje Komitetu obradowały głównie w Warszawie. Skład Komitetu Organizacyjnego był tak przemyślany, że przewidywał równe liczby przedstawicieli PTK oraz PTT, zapewniając stały udział również przedstawicielom Rady Turystycznej, biorącym żywy udział w akcji połączeniowej.

Przedstawicielami PTK w Komitecie Organizacyjnym byli: prof. dr Stanisław Leszczycki — przewodniczący Kom. Org., Stanisław Lenartowicz, Kazimierz Staszewski, mgr Zbigniew Tokarski, dr Władysław Miłata. Vice Prezes PTK poseł Marek Arczyński reprezentował Radę Turystyczną, której jest sekretarzem.

Nowe stowarzyszenie — Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze będzie jedną organizacją tego typu w Polsce. Dotychczas odrębnie działające terenowe organizacje turystyczno-krajoznawcze zgłosiły ak-

ces do Zarządu Głównego PTK o przejęcie ich działalności i dorobku. W związku z powyższym Polskie Towarzystwo Krajoznawcze przejęło działalność Polskiego Związku Turystycznego w Krakowie, Warmińsko-Mazurskiego Związku Turystycznego w Olsztynie, oraz przejęło działalność Związku Turystycznego w Płocku. Przewidziane jest również włączenie do agend PTK Dolnośląskiej Spółdzielni Turystycznej. W ramach PTK działa b. Towarzystwo Opieki nad Zabytkami Przeszłości, jako odrębny Wydział, oraz b. Towarzystwo Miłośników Przemysła, b. Towarzystwo Miłośników Gorlic, Zakroczymania jako Oddziały PTK.

Szeroki zakres spraw organizacyjnych, programowych, stałe czuwanie nad realizacją zakreszonych na szeroką skalę inwestycji w schroniskach, sprawy finansowe — oto zespół zagadnień rozpatrywanych na systematycznie odbywanych posiedzeniach Prezydium Zarządu Głównego, prowadzonych pod przewodnictwem Prezesa prof. dr-a Stanisława Leszczyckiego lub posła M. Arczyńskiego (w okresie od października 1949 r. do czerwca 1950 r.). Zebrania Prezydium w roku 1950 było 18.

Sprawy te nie zaslaniały różnych aktualnych zagadnień z dziedziny ogólnopństwowych potrzeb. Doceniając w pełni doniosłość akcji zwalczania analfabetyzmu, Zarząd Główny zgłosił gotowość współudziału w tej akcji, delegując do niej członka Prezydium dr Stanisława Szymańskiego. W akcji tej wzięły udział niektóre Oddziały PTK oraz liczne Koła Krajoznawcze Młodzieży, działając w myśl instrukcji Pełnomocnika Rządu do walki z analfabetyzmem. Dr St. Szymański otrzymał od Pełnomocnika Rządu Dyplom Uznania za całokształt pracy na tym odcinku.

W listopadzie br. Zarząd Główny wezwał Koła Krajoznawcze do sygnalizowania nieużytecznych zapasów złomu żelaznego.

Działający z ramienia Zarządu Głównego Komitet pod przewodnictwem V. Prezesa Józefa Kołodziejczyka doprowadził do końca dzieło budowy pomnika na mogile Aleksandra Janowskiego, Honorowego Prezesa PTK. Pomnik ten wg projektu prof. B. Pniewskiego ufundowany został z ofiar członków i Oddziałów PTK. Koszt budowy pomnika wyniósł 800.000 zł. Odświeżenie pomnika odbyło się w dniu 10 grudnia 1950 roku.

Łączność z Oddziałami. Celem nawiązania bezpośredniej łączności z pracami Oddziałów oraz stwierdzenia stopnia realizacji planowanych poczynań, w pierwszej mierze w zakresie inwestycji w schroniskach, poszczególni członkowie Prezydium Zarządu Głównego wyjeżdżali w teren w sprawach PTK.

Prezes prof. dr Stanisław Leszczycki objechał teren okręgu warmińsko-mazurskiego, białostockiego, częściowo lubelskiego i kieleckiego badając stan zagospodarowania turystycznego tych połaci kraju.

Wiceprezes poseł Marek Arczyński i sekretarz Kazimierz Staszewski — kilkakrotnie wyjazdy do Krakowa w sprawach łącznościowych. Wiceprezes M. Arczyński drugie półrocze 1950 roku poświęcił sprawom łącznościowym, organizując szereg konferencji, narad, posiedzeń, nadzorując bezpośrednio przebieg prac przygotowawczych.

Wiceprezes Józef Kołodziejczyk brał udział w walnych zgromadzeniach Oddziałów w Augustowie, Suwałkach, Ostrowcu Kiel., Sandomierzu, Gorlicach (na zebraniu łączącym Tow. Przyjaciół Gorlic z Pol. Tow. Krajoznawczym), w Przemysłu na zebraniu włączającym Tow. Upiększania m. Przemysła do PTK, w Łodzi, Sulejowie nad Pilicą. Na tych zebraniach J. Kołodziejczyk wygłaszał referaty o aktualnych zadaniach PTK. Z ramienia Zarządu Głównego J. Kołodziejczyk brał udział w posiedzeniu Zarządu Ligi Ochrony Przyrody w Łodzi dla omówienia zasad współpracy z PTK.

Wiceprezes S. Lenartowicz wyjeżdżał w sprawach organizacyjnych do Olsztyna, Krakowa, Elbląga, Zakopanego, Gdańska, Wałbrzycha, Kłodzka, Ziębic.

Poza tym mamy do zanotowania następujące wyjazdy w sprawach organizacyjnych:

dr Stan. Szymański — do Rzeszowa, Białegostoku, Tczewa,

mgr Zbigniew Tokarski — do Szczecina, Swinoujścia, Katowic, Olsztyna, Krakowa,

Wacław Kowalski — do Olsztyna, Jeleniej Góry, Szczecina, Wrocławia, Kłodzka, A. Dobrowolski — do Jeleniej Góry.

Ponadto z ramienia Zarządu Głównego poszczególni pracownicy Biura odbyli szereg wyjazdów w teren w sprawach organizacyjnych oraz gospodarczych.

Akcja Społecznej Opieki nad Zabytkami Przeszłości.

Wydział Społecznej Opieki nad Zabytkami Przeszłości zainicjowany został na skutek uchwały powziętej w dniu 28 kwietnia 1949 roku przez członków byłego Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości. Zarząd Główny PTK powołał go do życia w dniu 10 maja tego roku, a Walny Zjazd Delegatów PTK odbyty w Olsztynie dnia 16 czerwca 1949 roku powziął rezolucję zapewniającą Wydziałowi dalszy rozwój.

W pierwszym okresie działalności Wydział zapewnił sobie poparcie Ministerstwa Kultury i Sztuki, zorganizował swą Radę składającą się z członków dawnego Towa-

Zamek w Cziersku pod opieką P.T.K.

POLSKIE TOW. KRAJOZNAWCZE

**SPOŁECZNA OPIEKA
 NAD ZABYTKAMI**

CZERSK W POCZ. XIII GROD I SIEDZIBA
 KASZTELANA ♦ 1245 STOLICA KSIĘSTWA UZYSKUJE
 ZAMEK, KOLEGIATĘ I CZASEM 3 INNE KOŚCIOŁY ♦
 1386 OTRZYMUJE PRAWO CHEŁMIŃSKIE; PO
 ODSUNIĘCIU SIĘ KORYTA WISŁY TRACI ZNACZENIE
 GOSPODARCZE I STOŁECZNOŚĆ NA RZECZ WARSZAWY ♦
 OD XVII W. SŁYNIE Z WINNIC, LICZNYCH BROWARÓW
 I PRZEMYSŁU SUKIENNICZEGO ♦
 1656 SPALONY W CZASIE WOJEN SZWEDZKICH
 NIE WRÓCIŁ JUŻ DO ZNACZENIA ♦
 OD ROKU 1907 POD OPIEKĄ SPOŁECZNĄ
 PROWADZĄCĄ PRACĘ KONSERWATORSKIE ♦

ODDZIAŁ **P. T. K.** W WARSZAWIE
 OPIEKUN SPOŁECZNY:

Fot. Zbiory PTK

rzystwa oraz opracował zasady organizacyjne i wskazówki techniczne dla opiekunów.

W roku 1950 stan Wydziału przedstawia się następująco:

Prezydium Wydziału — przewodniczący: inż. arch. Jan Witkiewicz, vice przewodniczący doc. dr Stanisław Herbst, sekretarz dr Stanisław Szymański.

Rada Wydziału: Przewodniczący dr Witold Kieszkowski, zast. przewodn. dr Tadeusz Gostyński, sekretarz dr Gerard Ciołek, członkowie: prof. dr Włodzimierz Antoniewicz, mgr Henryk Bogatkowski, inż. arch. Teodor Bursche, mgr. Romana Gintylówna, dr Józef Kluss, inż. arch. Piotr Koziański, inż. arch. Aleksander Król, płk. Stanisław Łoza, prof. dr Lech Niemojewski, inż. arch. Tadeusz Nowakowski, Tadeusz Przypkowski, prof. Jerzy Remer, mgr Zbigniew Rewski, dr Zofia Rothertowa, inż. Marian Ruszkowski, inż. arch. Kazimierz Saski, dr Stanisława Sawicka, mgr Janina Starzyńska, art. malarz Władysław Wojdyno, inż. arch. Zygmunt Wójcicki, prof. Jan Zachwatowicz, inż. arch. Bruno Zborowski.

Prezydium Wydziału odbyło szereg konferencji, Rada Wydziału odbyła 2 posiedzenia.

Prezydium Rady Wydziału opublikowało w ciągu roku: a) Regulaminy Wydziału

i wskazówki techniczne dla opiekunów społecznych, b) specjalny podwójny numer — Ziemi — poświęcony społecznej opiece nad zabytkami przeszłości, c) szereg artykułów i komunikatów w Ziemi związanych z problemami i realizacją pracy Wydziału.

Prezydium powołało 36 Opiekunów Społecznych dla następujących zabytków:

1. Dwór Bogusławskiego w Glinnie, Jaśkowiak Franciszek.
2. Zabudowania gospodarcze na Górczynie w Poznaniu, Iczakowski Ludwik.
3. Ruiny Zamku w Olsztynie k. Częstochowy, inż. Kühn Kazimierz.
4. Zabudowania klasztorne w Mstowie, Stala Bolesław.
5. 2 kościoły w Radomiu, mgr Pinno Alfons.
6. Kościół i zamek w Bierzglowie, Zawacka Elżbieta.
7. Kościół parafialny i ewangelicki w Chełmży, Lipowski.
8. Zamek w Dybowie, Duński Stanisław.
9. Ruiny zamku w Złotorii, Jarczewski Franciszek.
10. Rotunda romańska św. Mikołaja w Cieszynie, K. K. M. S. w Cieszynie.

11. Zamek w Sosnowcu, inż. Sienkowski Eugeniusz.
12. Kościół drewniany w Bytomiu w parku, mgr Kuzek Tomasz.
13. Kościół św. Anny w Białej Podlaskiej, Zysk Waclaw.
14. Kościół św. Anny i św. Ducha w Kodmiu, Jagielak Franciszek.
15. Zamek w Poddębicach, Szczygielski Waclaw.
16. Pałac w Gostkowie, Lipski Leszek.
17. Kościół św. Mikołaja w Elblągu, ks. Hybsz Waclaw.
18. Kościół N. M. P. w Elblągu, Szczerbiński Marian.
19. Dworek w Skotnikach, Kobędza Józef.
21. Zabudowania poklasztorne w Kazanowie, Pająk Marcin.
22. Zamek w Giżycku, Koleśnik Waclaw.
23. Zamek piastowski w Międzyrzeczu, Kowalski.
24. Kościół św. Jana w Gnieźnie, Spronger Stefan.
25. Kościół św. Ducha w Jarocinie, mgr Domagalska z P. O. „SP“.
26. Budowla ariańska w Gorlicach, Laskowski Konstanty.
27. Ruiny Zamku w Besiekierkach, Stokwiszewski Henryk.
28. Ruiny zamku w Kętrzynie, Licharew Zofia.
29. Zabytki miasta Olsztyna, inż. arch. Krykiewicz Marian.
30. Brama Bystrzycka i Wodna w Stargardzie, Górecki Eugeniusz.
31. Arsenał i mury obronne Stargardu, Kropelniccki Władysław.
32. Dawne Opactwo Cysterskie w Poklasztorzu, Misiurski Tadeusz.
33. Zamek w Bykach, Stankiewicz Kazimierz.
34. Park w Moszczenicy, Justyna Jan.
35. Zabytki Paczkowa, KKMS nr 1.
36. Zespół zabytków po b. zamku Radziwiłłów, inż. Szydłowski Henryk (Bielsk Podl.).

Prezydium rozpoczęło działalność organizacyjną tworząc sekcję w następujących oddziałach: Gdańsk, Katowice, Kielce, Łódź, Piotrków Trybunalski, Poznań, Tarnów, Toruń, Warszawa.

Interweniowało u władz, urzędów lub instytucji w sprawie następujących obiektów zabytkowych: kościołek drewniany w Bytomiu, malowidła średniowieczne na kościele w Siewierzu, dom zabytkowy na rynku w Gorlicach, domek Bogusławskiego w Glin-

nie, brama miejska w Lidzbarku, most rybacki w Reszlu, zamek biskupi w Reszlu, naczyńia gliniane z cmentarza we wsi Zychcice, słup kamienny we wsi Lipniki.

Staraniem Wydziału przy współpracy Związku Historyków Sztuki wygłoszonych było 5 odczytów w Oddziałach PTK. Przygotowano projekt programu pracy na r. 1951. Wykonano 25 tablic zabytkowych oraz przygotowano do wykonania dalszych 120 tablic, z tego drogą fundacji przez Oddziały PTK w Szczecinie — 10 tablic, w Katowicach — 14 tablic, w Olsztynie — 15 tablic, w Bielsku Podlaskim — 1 tablicę, w Warszawie — 50 tablic.

Sprawozdanie kasowe zamyka się w ramach sprawozdania Zarządu Głównego PTK sumą 84,864 zł.

Akcja Muzealna

Sprawozdanie z akcji muzealnej Zarządu Głównego PTK za rok 1950 zostało częściowo wprowadzone do sprawozdania za r. 1949.

W szeroko zakrojonej akcji muzealnej w r. 1950 napotkano na pewne trudności, które uniemożliwiały Towarzystwu realizację nakreślonego programu. Składały się na to: 1. Osłabiona działalność niektórych Oddziałów (Olkusz, Ostrowiec Świętokrzyski, Sandomierz), 2. obojętne nastawienie niektórych miejskich władz samorządowych (przykładem mogą być Myślenice, gdzie Miejska Rada Narodowa na posiedzeniu w dn. 5 maja 1950 r. anulowała swoją uchwałę październikową zabierając wyremontowaną przez PTK nieruchomość przeznaczoną na muzeum i schronisko i przekazując ją spółdzielni szewskiej), 3. przewlekanie decyzji Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych odnośnie przyznania Polskiemu Towarzystwu Krajoznawczemu podworskiego ośrodka w Winiarach pod Warką na cele muzealne. Odwleka też decyzję Centralny Zarząd Lasów Państwowych odnośnie oddania Polskiemu Towarzystwu Krajoznawczemu w użytkowanie na cele muzealne baszty w Ojcowie.

Niemniej jednak kilka Oddziałów może się wykazać pozytywnymi osiągnięciami w podjętej przez nie akcji muzealnej, i tak: Oddział w Białej Podlaskiej zajął się pracami nad wykorzystaniem na muzeum części Zamku Radziwiłłowskiego, Oddział w Bieczu zajął się remontem i przygotowaniem na muzeum t. zw. Domku Kromera, Oddział w Krośnie, zajął się gromadzeniem eksponatów do muzeum, które po opróżnieniu przez wojsko będzie umieszczone w jednym ze skrzydeł dawnego Pałacu Biskupiego, przyznanego Towarzystwu przez Miejską Radę Narodową. Oddział w Puławach, któ-

ry przy pomocy wydatnego zasiłku Ministerstwa Kultury i Sztuki wyremontował t. zw. Domek Gotycki, stojący w parku Państwowego Instytutu Gospodarstwa Wiejskiego, a jako czyn lipcowy w dn. 22 lipca 1950 r. otworzył muzeum narazie w skromnych rozmiarach, oczekując na całkowite wyremontowanie dalszych pomieszczeń, a nade wszystko t. zw. Świątyni Sybilli, położonej w bezpośrednim sąsiedztwie Domku Gotyckiego. Oddział w Myślenicach mimo wielkich przeszkód związanych ze zdobyciem lokalu pod muzeum, gromadzi już ekspozycje. Oddział w Warce, który oczekuje na przydzielenie ośrodka w Winiarach również gromadzi ekspozycje dla przyszłego muzeum. Wspólnie z Powiatową Komisją Kulturalno-oświatową pow. grójeckiego Oddział w Warce zbiera ekspozycje z terenu Mazowsza południowego, gromadząc równocześnie pamiątki po Puławskim, Matlakowskim i Wysockim. Oddział w Sulejowie nad Pilicą, powstały w lipcu r. b., uruchomił narazie nieoficjalnie muzeum w jednym z wyremontowanych budynków (t. zw. szczytem barokowym) na terenach zabudowań Opactwa na Podklasztorzu. Wreszcie w Ostrowcu Świętokrzyskim, dzięki ocalałym od zniszczeń wojennych zbiorom muzeum przedwojennego, które przechowywała troskliwie w swym prywatnym mieszkaniu p. M. Zakowska, działaczka krajoznawcza, podjął prace wstępne nad organizacją muzeum, które znajdzie pomieszczenie w budującym się Domu Robotnika.

Na odcinku współpracy z Miejskimi Radami Narodowymi na skutek przedkładanych przez PTK memoriałów, należy zanotować następujące fakty:

Miejska Rada Narodowa w Bieczu na posiedzeniu plenarnym odbytym w dn. 30 stycznia 1950 r. po odczytaniu wniosku Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, Zarządu Głównego w Warszawie z dnia 5 grudnia 1949 r. w sprawie oddania budynku im. Marcina Kromera na cele muzealne (obiekt ze względu na swój charakter za bytkowy specjalnie się na ten cel nadaje), po przeprowadzeniu nad powyższą sprawą szerokiej dyskusji, na wniosek Prezydium, poparty przez ob. Pliha Franciszka uchwaliła przekazać w użytkowanie na cele muzealne wymieniony budynek Polskiemu Towarzystwu Krajoznawczemu.

Miejska Rada Narodowa w Krośnie piśmie z dnia 16 stycznia 1950 r. powiadomiła Zarząd Główny PTK o swej uchwale. Zawiadomienie brzmi: „W odpowiedzi na pismo z dnia 7.XII 1949 r. Ldz. 3138/9 komunikuję, że Prezydium MRN i Miejska Rada Narodowa uchwałą z dn. 28 lutego 1950 r. przeznaczyło jedno skrzydło w budynku miejskim zwanym „pałac biskupi“

na pomieszczenie regionalnego muzeum krajoznawczego w Krośnie. Przewodniczący MRN — Szpil Marian“. Na odcinku współpracy ze Związkami Zawodowymi — Powiatowa Rada Związków Zawodowych powiatu opatowskiego nadeszła pod adresem Zarządu Głównego pismo datowane dn. 4 października 1950 r. Znak 1170/50 o treści następującej: „W odpowiedzi na pismo z dn. 25 września br. znak 2826/50 — Powiatowa Rada Związków Zawodowych w Ostrowcu Świętokrzyskim komunikuje, iż ma na względzie przydział lokalu na Muzeum Ziemi Opatowskiej w nowobudującym się Domu Robotniczym w Ostrowcu. Z chwilą, gdy tylko budynek ten zostanie wykończony — wówczas Powiatowa Rada Związków Zawodowych wystąpi o formalny przydział lokalu. Przewodniczący PRZZ — Jursys Stanisław“.

Fragment opactwa Sulejowskiego. W budynku z tzw. szczytem barokowym mieści się muzeum PTK.

Fot. Zbiory PTK

Akcja muzealna, prowadzona przez Zarząd Główny PTK, której realizatorami są Oddziały, jeżeli daje pozytywne wyniki, to w pierwszym rzędzie zawdzięczać to należy ustosunkowaniu się do tej akcji Ministerstwa Kultury i Sztuki, Naczelnej Dyrekcji Muzeów i Ochrony Zabytków. Ministerstwo dało wyraz swemu pozytywnemu stanowisku w stosunku do Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w swych piśmie z dn. 24 stycznia 1950 r. L. Z. III.8/2/50 (opublikowane w „Ziemi“ nr 1/2 r. 1950 str. 29) i z dn. 16 kwietnia 1950 r. L. Z. XIII. 21/1/50 (opublikowane w Biuletynie Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego — nr 5 r. 1950).

Naczelna Dyrekcja Muzeów Ministerstwa Kultury i Sztuki poparła również akcję muzealną PTK materialnie, udzielając w r. 1950 zasiłku w wysokości 600.000 zł na organizację muzeów w Bieczu, Krośnie, Olkusz, Ojcowie, Sandomierzu, Ostrowcu

Świętokrzyskim, Suwałkach, na św. Krzyżu i w Warce nad Pilicą. Niezależnie od tego Naczelna Dyrekcja Muzeów udzieliła na organizację muzeów PTK dużego zasiłku oddziałowi w Myślenicach (400.000 zł) oraz w Puławach (500.000 zł).

W konferencjach z Miejskimi Radami Narodowymi, Powiatowymi Związkami Zawodowymi, jak również na dorocznych zgromadzeniach Oddziałów Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego brał udział ob. J. Kołodziejczyk, wiceprezes Zarządu Głównego PTK i kierownik akcji muzealnej PTK.

Rok sprawozdawczy 1950, jako drugi rok działalności Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego na odcinku muzealnym należy traktować jako rok przygotowawczy, którego osiągnięcia ujawnią się w roku 1951.

Zarząd Główny podjął również inicjatywę w kształceniu przyszłych kierowników muzeów, jako muzeologów. W roku sprawozdawczym zagadnienie to ograniczyło się jedynie do objazdu i zwiedzenia najbardziej typowych muzeów w Polsce przez ob. ob. W. Krawczyka — organizatora muzeum w Warce, T. Prus-Wisniowskiego i F. Gędka — organizatorów muzeum w Myślenicach. Wymienieni, korzystając z pomocy Zarządu Głównego PTK objechali szereg najbardziej typowych muzeów.

Akcja odczytowa

Akcję odczytową prowadziły Oddziały PTK we własnym zakresie oraz Zarząd Główny za pośrednictwem prelegenta objazdowego. Niezależnie od tego Wydział Społecznej Opieki nad Zabytkami Przeszłości ułatwił niektórym Oddziałom zorganizowanie 5 odczytów na temat opieki nad zabytkami przeszłości, delegując swoich prelegentów.

Szerszą działalnością odczytową mogą się wykazać następujące Oddziały PTK:

Oddział Krakowski zorganizował 35 odczytów przy udziale 2.975 słuchaczy, Warszawski — 20 odczytów, 1.769 słuchaczy, Toruński — 15 odczytów, 1.200 słuchaczy, Włocławski — 12 odczytów, 2.000 słuchaczy, Szczeciński — 11 odczytów, 2.000 słuchaczy. 20 odczytów zorganizowanych przez Oddział w Tomaszowie Maz. liczyło 400 słuchaczy. Akcję odczytową prowadziło łącznie 39 Oddziałów organizując 218 odczytów przy udziale 17.918 słuchaczy.

Niezwykle ożywioną działalność wykazał prelegent objazdowy PTK ob. Kazimierz Rapacz. Zaangażowany przez Zarząd Główny na cały rok, ob. Rapacz objechał ze swoimi odczytami niemal całą Polskę, docierając niejednokrotnie do trudno dostępnych miejscowości. Miał do dyspozycji aparat projekcyjny, bogatą serię przeźrocz,

ekran. Wygłaszał odczyty głównie na następujące tematy: 1) Piękno Warszawy (Trasa W—Z) (do 15.XI — 246 odczytów), 2) Piękno Krakowa (27 odczytów), 3) Jan Matejko (12 odczytów), 4) Wit Stwosz (9 odczytów). Z odczytami docierał do fabryk, zakładów pracy, do świetlic, szkół, szpitali, domów wczasowych. Jego odczytów słuchali robotnicy, młodzież szkolna, chłopci, żołnierze.

Z odczytów ob. Rapacza korzystały przede wszystkim środowiska mniejszych miast, gdzie przeważał element robotniczo-chłopski. Często na odczyty nasze przybywały szkoły wiejskie, oddalone od miasta od 5 do 8 km. Np. do Makowa Podhalańskiego na odczyt PTK przybyły szkoły wiejskie z Białki, Grzechini, Jackówki, Bieńkówki. Na odczyty w Brzozowie woj. rzeszowskiego przybyły szkoły wiejskie z Hurszwisk, Starej Wsi, Przysielnicy.

Trasa prelegenta objazdowego objęła: Wielkopolskę — 4 razy, Ziemię Lubuską — 3 razy, Pomorze — 2 razy, Wybrzeże Gdańskie i Zachodnie, Sandomierskie, Kieleckie, Śląsk — po 3 razy, poza tym Podhale, Ziemię Rzeszowską. Łącznie nasz prelegent odwiedził 96 miejscowości dając nieraz po kilkanaście prelekcji.

Na zaproszenie Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu ob. Rapacz obsłużył odczytami krajoznawczymi w ciągu 26 dni pracy wszystkie kolonie dzieci polskich z zagranicy, stacjonujące w Wielkopolsce i na Ziemi Lubuskiej. Za tę akcję Zarząd Główny PTK otrzymał specjalne podziękowanie od Wydziału Oświaty Wojewódzkiej Rady Narodowej.

W dniu 5 listopada 1950 r. prelegent objazdowy PTK na życzenie Prezydium Rady Narodowej w Krośnie wygłosił odczyt pod gołym niebem na zabytkowym rynku miasta. Ekran umieszczono na ścianie Ratusza. Tematem odczytu była odbudowa Warszawy. Przeszło 4.000 osób zgromadziła ta impreza.

Odczytami swymi na temat odbudowy Warszawy, wygłoszonymi 246 razy, prelegent PTK w znacznej mierze przyczynił się do dzieła odbudowy stolicy. Np. po jego odczytach w Poznaniu zebrano doraźnie 37.500 zł i przekazano na SFOS.

Pragnąc zmanifestować udział PTK w walce o Pokój, w dniu otwarcia II Światowego Kongresu Obrońców Pokoju w Warszawie, prelegent objazdowy PTK ob. Kazimierz Rapacz zgłosił swoją „Wartę Pokoju“ deklarując wygłoszenie odczytów krajoznawczych w miejscowościach objętych następującą trasą: Kraków — Wrocław — Kłodzko — Nowa Ruda — Krotoszyn — Pogorela — Gumienice Wielkopolskie — Nowy Sącz — Kielce — Skarżysko — Starachowice — Ostrowiec — Warszawa w ter-

minie dwudziestopięciodniowym. Odbywając podróże w nocy prelegent wygłaszał codziennie po kilka odczytów o Warszawie — Stolicy Pokoju. Zakończenie tej Warty Pokoju wyznaczono zostało na dzień 16 grudnia 1950 r.

Popularne odczyty krajoznawcze prelegenta objazdowego PTK cieszą się ogromnym powodzeniem. Zarząd Główny PTK jest w posiadaniu dziesiątków listów z podziękowaniami i wyrazami uznania za akcję prelegenta objazdowego. Listy te nadsyłają Rady Narodowe, Rady Zakładowe, placówki wojskowe, sanatoria itp.

Pozyskanie przez PTK prelegenta objazdowego pracującego tak wydajnie, umożliwiło znaczne zwiększenie wyników ogólnej akcji odczytowej PTK, o czym świadczy poniższe zestawienie:

Akcja odczytowa PTK w liczbach

Rok	Liczba wygłoszonych odczytów	Liczba słuchaczy na odczytach
1946	65	6085
1947	109	8570
1948	337	29740
1949	444	62214
1950	512*)	79184

*) W liczbach dotyczących roku 1950 do dnia 15.XI wkład ob. Kazimierza Rapacza wynosił 294 odczyty i 61.266 słuchaczy.

Akcja szkoleniowa

W dotychczasowej swej działalności Polskie Towarzystwo Krajoznawcze kładło główny nacisk na wyszkolenie w Oddziałach koniecznej liczby przewodników, przygotowanych do obsługi wycieczek krajoznawczych.

Ze względu na to, że zagadnienie ruchu krajoznawczo-turystycznego zainteresowało różne instytucje oraz organizacje masowe, jak Związki Zawodowe, Związek Samopomocy Chłopskiej i inne, powstała potrzeba przeszkolenia organizatorów ruchu krajoznawczego dla szerszego niż PTK terenu. Specjalne przeszkolenie winni przejść również kierownicy schronisk turystycznych, by umieli zadość uczynić potrzebom zgłaszających się wycieczek krajoznawczych i działać zgodnie z wytycznymi PTK.

W zakresie szkolenia przewodników, instruktorów turystyczno-krajoznawczych i kierowników schronisk, Zarząd Główny przygotował pewne konkretne projekty, które będą przekazane przyszłemu Polskiemu Towarzystwu Turystyczno-Krajoznawczemu.

W roku 1950 szkolenie prowadziło 10 Oddziałów PTK. Oddziały Katowicki i Olsztyński zorganizowały 2 kursy, które obesłane były przez Związki Zawodowe, Związek Samopomocy Chłopskiej, Oddziały PTK i inne organizacje. Kursy te miały za zadanie przygotować materiał na instruktorów turystyczno-krajoznawczych.

2 kursy dla przewodników po Warszawie, zorganizowane przez Oddział Warszawski PTK obesłane były również przez różne organizacje, z których Związek Młodzieży Polskiej stał na pierwszym miejscu.

W roku sprawozdawczym następujące Oddziały PTK zorganizowały przeszkolenie przewodników i instruktorów krajoznawczych:

Oddział krakowski — 2 kursy, 158 uczestników;

Oddział puławski — 1 kurs, 15 uczestników;

Oddział poznański — 1 kurs, 20 uczestników;

Oddział zielonogórski — 1 kurs, 23 uczestników;

Oddział olsztyński — 1 kurs, 42 uczestników;

Oddział piotrkowski — 1 kurs, 10 uczestników;

Oddział sandomierski — 1 kurs, 6 uczestników;

Oddział katowicki — 1 kurs, 91 uczestników;

Oddział gdański — 1 kurs, 37 uczestników;

Oddział warszawski — 2 kursy, 80 uczestników.

Razem zorganizowano 12 kursów, w których wzięło udział 487 uczestników. (W roku 1949 — 18 kursów, 689 uczestników).

Akcja wydawnicza

Dla akcji wydawniczej przy Zarządzie Głównym PTK powołano Wydział Wydawniczy pod przewodnictwem V. Prezesa Marka Arczyńskiego. W skład Wydziału wchodził: Wacław Kowalski — sekretarz, oraz członkowie: Stanisław Lenartowicz, Kazimierz Staszewski, Zbigniew Tokarski.

Zarząd Główny kontynuował wydawanie miesięcznika krajoznawczego — Ziemia —, miesięcznika organizacyjnego — Biuletyn PTK, oraz miesięcznika krajoznawczego dla młodzieży „Orli Lot”. To ostatnie pismo wychodziło w Krakowie pod redakcją prof. Leopolda Węgrzynowicza i ukazywało się normalnie co miesiąc.

W wydawaniu Ziemi Zarząd Główny spotkał się z dużymi trudnościami, opóźniającymi ukazywanie tego pisma. Trudności te wynikały głównie z przepracowania drukarni warszawskich, oraz braku funduszy w I półroczu 1950 r. Plan wydawniczy na rok 1950 zostanie jednak wykonany. Biuletyn PTK jako oddzielne wydawnictwo ukazywał się z opóźnieniami, lecz zasadniczo przewidziany plan wydawniczy zrealizował.

Również ze względu na chwilowy brak funduszy w pierwszym półroczu 1950 roku działalność Wydziału Wydawniczego w zakresie wydawania broszur i przewodników krajoznawczych ograniczyła się do przygotowania materiałów redakcyjnych. Dopiero w drugim półroczu materiały te poczęły ukazywać się w druku.

Wydano:

1. Społeczna Opieka nad Zabytkami Przeszłości (Instrukcja i Regulaminy). Nakład 3.000 egz., objętość 32 str. Rozesłano 1.500 egzemplarzy broszury do 1.500 punktów uwzględniając urzędy, szkolnictwo wyższe, osoby zainteresowane opieką nad zabytkami przeszłości, oraz komórki PTK. Przesyłając Zarządowi Głównemu podziękowanie za nadesłanie broszurki, poszczególne uniwersytety komunikowały, że nadesłane materiały będą wykorzystane w wykładach poszczególnych katedr.

2. Pabianice — przewodnik krajoznawczy w opr. Władysława Godlewskiego, objętość 32 str. nakład 5.000 egz.

3. W opracowaniu Wacława Kowalskiego wydano 3 broszury wczasowo krajoznawcze, każda objętości 32 str., okładka rotograviurowa-kartonowa.

a) Tatry i Zakopane — nakład 20.000 egz.

b) Kłodzkie — dolina Zielonej Bystrzycy — nakład 10.000 egz.

c) Karkonosze i wycieczki w kotlinę jeleńską — wydanie II, nakład 10.000 egz.

Oddano do druku z tego cyklu: Stanisława Lenartowicza: Biała — Bielsko — Cygański Las (nakład 10.000 egz.).

W ramach krótkich ośmiostronicowych ilustrowanych przewodników dla wycieczek świątecznych świata pracy przygotowano i oddano do druku:

Kazimierz Staszewski — Bielany.

Stanisław Lenartowicz — Czersk.

St. Szymański — Wilanów.

F. Kanclerz — Łazienki.

J. Kołodziejczyk — Puławy, Kazimierz nad Wisłą.

W. Kowalski — Otwock.

K. Staszewski — Młociny.

St. Szymański — Skarpą wiślaną do lasów Kabackich.

Przygotowano do druku również — Paczków — przewodnik krajoznawczy, objętość 32 str.

Typy wydawnictw PTK.

Fot. Zbiory PTK

Odrębny dział pracy stanowiło wydawnictwo pocztówkowe realizowane przez komisję wydawniczą Oddziału Warszawskiego PTK.

W skład tej komisji wchodził: Stanisław Lenartowicz — przewodniczący, oraz członkowie: Helena Ławruszonis, Justyn Wojcisz, Kazimierz Staszewski, E. Chodkowski. Kierownikiem technicznym wydawnictwa był red. Bohdan Skąpski, kierownikiem handlowym Józef Wydra. Komisja Wydawnicza odbyła 28 protokółowanych posiedzeń i szereg narad i konferencji. Składnica pocztówek znajdowała się w Warszawie przy ul. Pankiewicza 4. Do dnia 15 listopada 1950 roku Komisja wydała 6 serii pocztówek krajoznawczych z krótką informacją krajoznawczą na odwrocie pocztówki. Uwzględniono 294 tematy z całej Polski.

Nakład tych 6 serii wynosi w sumie 2.940.000 pocztówek. W pierwszej serii tych pocztówek wydano na zlecenie Centralnej Rady Związków Zawodowych 15 tematów według wzorów opracowanych przez Fundusz Wczasów Pracowniczych.

W druku znajdują się 3 serie pocztówek krajoznawczych, uwzględniających 147 tematów. Szczególną pozycję stanowi wydany i rozprowadzony II nakład pocztówek z wycinankami łowickimi, obejmujący 384.000 sztuk. Ponieważ nakład ten został wyczerpany, oddano do druku nakład trzeci, obejmujący 380.000 egz. pocztówek.

Niezależnie od tego wydano 25 wzorów pocztówek z wycinankami kurpiowskimi, opoczyńskimi i lubelskimi.

W przygotowaniu znajdują się pocztówki wielobarwne, przedstawiające zwierzęta i rośliny, będące pod ochroną. Do współpracy w tej dziedzinie zaproszono prof. Władysława Szafera z Krakowa. Przygotowuje się również pocztówki, przedstawiające stroje ludowe, pisanki itp. wytwory sztuki ludowej. Niektóre serie pocztówek wydano w formie albumików.

Dział sprzedaży w roku bieżącym do 15 listopada 1950 r. rozprowadził 4.416.855 egz. pocztówek oraz 7.934 albumików.

Zainicjowana początkowo myśl rozprowadzania pocztówek za pośrednictwem Oddziałów PTK nie zdała egzaminu. Najlepiej w tej dziedzinie wywiązał się Oddział Myśliński PTK. Dla rozprowadzania pocztówek wykorzystano bardziej sprężysty aparat, mian. Ruch, który rozprowadza 80% pocztówek, następnie MHD, Dom Książki, PDT.

Ogółem obrót za trzy kwartały w dziale pocztówek wynosił 16 i pół miliona zł.

Pocztówki z wycinankami doręczone zostały przez Komitet Organizacyjny Kongresu Pokoju wszystkim delegatom na Kon-

gres. Pocztówki te są masowo wykorzystywane przez młodzież szkolną, wymieniając korespondencję z młodzieżą zagraniczną. Naskutek tego pocztówki PTK propagują polską sztukę ludową na całym świecie.

Ruch wycieczkowy

Jedną z zasadniczych metod uprawiania krajoznawstwa są wycieczki. Organizują je Oddziały P.T.K. bądź też inne organizacje. Towarzystwo dąży do tego, by wycieczki dawały maksimum korzyści natury oświatowo - wychowawczej i w tym kierunku szkolili przewodników, mających zorganizować i oprowadzać powierzone wycieczki.

W Polsce Ludowej zrozumienie dla wysokiej wartości wycieczek krajoznawczych staje się coraz bardziej powszechne. Ruch wycieczkowy z każdym rokiem wzrasta; zawdzięczać to należy odpowiedniej akcji propagandowo - organizacyjnej Związków Zawodowych, Związku Samopomocy Chłopskiej, organizacji młodzieżowych. Coraz powszechniejszym staje się zwyczaj, że w nagrodę za dobrą pracę urządza się zasłużonym grupom wycieczki krajoznawcze.

Dla przykładu podamy, że pod protektorem Komisarza Rządu do walki z analfabetyzmem na zakończenie roku szkolnego 1949/50 zorganizowano wycieczkę uczestników kursów dla analfabetów z Częstochowy do Warszawy (575 uczestników), 700 kursistów wzięło udział w wycieczce z Krakowa do Katowic, 500 uczestników, kończących kursy dla analfabetów wyjechało z Rzeszowa do Krakowa. Uczestników tych wycieczek podejmowały Oddziały P.T.K. w War-

Masowa wycieczka Oddziału Katowickiego w Ojcowie.

Fot. Zbiory PTK

szawie, Katowicach i Krakowie. Kierował tymi sprawami referent do spraw walki z analfabetyzmem, dr Stanisław Szymański, kierownik referatu w Zarządzie Głównym P.T.K.

W nagrodę za przodownictwo pracy na odcinku młodzieżowym aktyw Z.M.P. województwa olsztyńskiego odbył wycieczkę autokarem do Warszawy, gdzie był podejmowany przez Zarząd Główny i warszawski Oddział P.T.K. Wycieczkę tę zorganizował olsztyński Oddział P.T.K. przy współudziale miejscowych czynników społecznych.

Przodownicy pracy kopalń górnośląskich w nagrodę za swoje sukcesy w realizacji Planu Narodowego odbyli kilka wycieczek krajoznawczych samolotem z Katowic do Warszawy, gdzie byli podejmowani przez Oddział Warszawski P.T.K. Pierwsze w naszych dziejach wycieczki krajoznawcze samolotami organizowane dla świata pracy zainicjował i sprawnie przeprowadził Oddział Katowicki P.T.K., wykazujący twórczą inicjatywę w organizowaniu wycieczek.

Uczestnicy specjalnych wycieczek obdarzani byli wydawnictwami P.T.K. (pocztówki, albumy, broszury).

Dowodem zaufania do pracy P.T.K. było powierzenie przewodnikom Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego oprowadzenia po Warszawie uczestników II Światowego Kongresu Obróńców Pokoju.

W okresie od 14 do 25 listopada do dyspozycji uczestników Kongresu było codziennie 50 przewodników Warszawskiego Oddziału P.T.K. Oprowadzali oni po odbudowującej się Stolicy delegatów, wszystkich narodów świata, dając w sumie 312 dni pracy.

Sprawami wycieczek krajoznawczych zajmowały się niemal wszystkie Oddziały P.T.K. Niektóre z nich mimo braku funduszy z zewnątrz organizowały własne biura obsługi turystycznej. W roku 1950 biura takie notowaliśmy w następujących Oddziałach: Wałbrzych, Płock, Kraków (2 biura), Warszawa, Elbląg, Katowice, Olsztyn, Szczecin, Lublin, Gdańsk, Słupsk, Kielce. Nie posiadając specjalnych biur podejmowały organizację i obsługę turystyczną następujące Oddziały P.T.K.: Sulejów, Kętrzyn, Warka, Zamość, Puławy, Suwałki, Pabianice, Poznań, Wrocław, Białystok, Tomaszów Mazowiecki i inne.

Poważne osiągnięcia w dziedzinie organizacji i obsługi wycieczek krajoznawczych notujemy w następujących Oddziałach P.T.K.

Kraków	—	1629 wycieczek	141.020 uczest.
Warszawa	—	548	85.262
Katowice	324	„	47.369
Puławy	167	„	7.432
Szczecin	134	„	6.964
Olsztyn	92	„	2.824
Kielce	74	„	3.420
Lublin	70	„	3.450
Poznań	60	„	3.844
Zamość	48	„	3.800

Elbląg	47 wycieczek	24.846 uczest.
Wrocław	43	10.000
Suwałki	30	1.700
Pabianice	21	1.244
Tomaszów Maz.	18	600

Na podstawie niekompletnych danych opartych na liczbach obejmujących okres do 1 listopada 1950 r. możemy stwierdzić, że Oddziały P.T.K. zorganizowały bądź obsługiwały w roku 1950 — 3.630 wycieczek, liczących 358.953 uczestników.

Jak powyższe zagadnienie przedstawiało się w P.T.K. w poprzednich latach powojennych, mówi o tym poniższe zestawienie.

Rok	Liczba wycieczek	Liczba uczestników
1946	230	11.770
1947	647	30.000
1948	1005	63.884
1949	2017	212.260
1950	3530	359.553*

* Uwaga: dane za okres od 1 stycznia 1946 r. do 1 listopada 1950 r.

Ruch w schroniskach P. T. K.

W roku 1949 czynnych było 42 schronisk P.T.K. Do dnia 1 listopada 1950 uruchomiono dalszych 7 schronisk, bądź domów turystycznych (w Elblągu, Fromborgu, Gdańsku, Dziwnowie, Swinoujściu, Wałbrzychu).

Do końca 1950 r. zostanie przygotowanych do uruchomienia kilka dalszych schronisk.

Szczególną frekwencją cieszyły się schroniska P.T.K. na Warmii i Mazurach, oraz na

Schronisko PTK w Fromborgu.

Fot. Zbiory PTK

całym wybrzeżu morskim. Większość schronisk na tej trasie nie mogła pomieścić zgłaszających się turystów. Bywało w sezonie, że turyści nie mogąc się pomieścić w schroniskach P.T.K., obozowali wokół schronisk, czekając na wolne łóżka.

Podkreślić należy, że na terenie Warmii i Mazur masowy ruch turystyczny stał głów-

nie pod znakiem działalności P.T.K.. Jest to zasługa Oddziału Olsztyńskiego P.T.K., który szybko zakrzętnął się przy odbudowie i zagospodarowaniu schronisk, zaopatrzył w schroniska najpiękniejsze trasy wycieczkowe, wydał szereg popularnych publikacji, mapek, informatorów. Wszystko to jednak do tej pory jest niewystarczające. Ogromny ruch turystyczny na tym terenie wymaga dalszych poważnych inwestycji i pracy.

Zarząd Główny w okresie sprawozdawczym wprowadził do schronisk gospodarkę społeczną, a to zgodnie z wytycznymi z roku 1949. Zlikwidowano w schroniskach dzierżawców, zaangażowano własnych pracowników, a wyżywienie w schroniskach najczęściej powierzano miejscowym spółdzielniom spożywców.

System ten, aczkolwiek wymagający ze strony placówek P.T.K. więcej starań, uznał Zarząd Główny za jedynie słuszny i celowy.

Ażeby schroniska w okresie martwego sezonu mogły być wykorzystywane dla potrzeb społecznych, administrujące nimi Oddziały w niektórych wypadkach umożliwiają instytucjom społecznym wykorzystywanie ich na pomieszczenia różnych kursów, albo grup robotników sezonowych. Ma to miejsce szczególnie w miastach (np. Szczecin, Lublin,*) Kętrzyn.

Zarząd Główny P.T.K. nie posiada kompletnych danych, dotyczących ilości noclegów, wykorzystanych w roku 1950 w schro-

Obiekty PTK w Sandomierzu: 1-y Muzeum.

2-i schronisko. Fot. Zbiory PTK

niskach P.T.K. Przybliżone dane wykazują, że noclegów tych wydano około 200.000.

Dobrze prowadzone schronisko w odpowiednim punkcie winno być nie tylko samowystarczalne, ale dawać winno pewne dochody, przy pomocy których Oddziały P.T.K. mogą prowadzić właściwą działalność programową. Dlatego też Zarząd Główny w dalszej rozbudowie sieci schronisk P.T.K. widzi gwarancję stałego rozwoju programowych prac krajoznawczych w poszczególnych Oddziałach P.T.K.

*) Oddano na miesiące zimowe na bursę akademicką.

W y k a z

Schronisk Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego

	L. p. Nazwa i adres schroniska	Dojazd do stacji kolejowej i odległość	Ilość noclegów	Ilość pokoi	Sala jadalna	Kiedy czynne
BIAŁOSTOCKIE	1. Augustów	Augustów od przyst. Augustów Port. szosa 150 m	normalna 135 maksym. 200	64	120 osobowa	1.V do 1.X może być cały rok
	2. Włgry	Suwalki szosa 12 km autobusem przystanek przy Domu Turyst.	norm. 50 maks. 100	15	70 osobowa	od 1 maja do 1 paźdz.
W O J . G D A Ń S K I E	3. Gdańsk „Narwik” (baraki)	Gdańsk Główny 3 km do Gdańska Kolonii 200 m.	norm. 240 maks. 300	13	—	nowo otworzone w 1950 r. cały rok
	4. Gdańsk „Dom Krotów Polskich” ul. Długa 45	Gdańsk Główny 500 m	60			w budowie ukończenie I kw. 1951 r.
	5. Kamienny Potok Dom Turysty (Sopot)	Kamienny Potok	1000			w budowie wyk. 1952
	6. Elbląg ul. Krótka 5	Elbląg 2 km tramwajem 100 m od przyst. tram.	norm. 140 maks. 200	17	50 osobowa	cały rok
	7. Łysica n/Zalewem	Elbląg statkiem do Łysicy od przystanku 100 m	100	22	120 osobowa	w budowie ukończenie II kwart. 1951.
	8. Leba przy głównej ulicy	Leba 400 m od stacji	120	14	120 osobowa	w budowie częściowo czynne 1.V — 1.X.
	9. Puck	Puck 2 km	—	—	—	chwilowo nieczynne
	10. Św. Krzyż budynek poklaszt.	Zagnańsk i kolejką leśną	50	6	—	czynne od 1 maja do 1 października
	11. Św. Katarzyna	autobusem do św. Katarzyny i pieszo 1,5 km	50	6	—	czynne cały rok
W O J . K I E L E C K I E	12. Sandomierz	Sandomierz 1,5 km w śródmieściu 300 m	21	7	—	„
	13. Chęciny		50			czynne od 1.V do 1.X.
	14. Kraków, ul. Wenecja 2	1.500 m	350	—	50 osobowa	cały rok

	L. p. Nazwa i adres schroniska	Dojazd do stacji kolejowej i odległość	Ilość noclegów	Ilość pokoi	Sala jadalna	Kiedy czynne
WOJ. KRAKOWSKIE	15. Kraków Sw. Marka 31	500 m	95	—	20 osobowa	czynne cały rok
	16. Kraków Hotel Polonia	200 m	200	—	—	..
	17. Zakopane ul. Chalubińskiego	Zakopane 1,5 km	60	10	50 osobowa	czynne cały rok
WOJ. LUBELSKIE	18. Lublin pl. Stalina 3	Lublin ok. 2 kl.	150	9	—	w budowie uruchom. w I kwartale 1951 r.
	19. Kazimierz Dolny ul. Krakowska	Puławy Miasto 16 km szosa	300	16	80 osobowa	w budowie uruchom. I—II kwartał 1951 r.
	20. Puławy nad W- słą około mostu	Puławy Miasto lub Puławy 2,5 km od poc. osobow. 4,5 km od poc. pośp. (bruk)	40	8	50 osobowa	w budowie uruchomienie w I kw. 1951 r.
	21. Chelm	—	15	2	—	czynne cały rok
woj. łódzkie	22. Piotrków ul. Pijarska 2	Piotrków Tryb. 1,5 km	norm. 20 maks. 25	1	—	..
WOJ. O L S Z Y N S K I E	23. Olsztyn Wys. Br. pl. Gen. Świercz.	Olsztyn	norm. 100 maks. 150	6	60 osobowa	..
	24. Olsztyn ul. Bałtycka 1	Olsztyn Zachod 300 m	norm. 110 maks. 150	11	—	..
	25. Frombork Kanonnia Biskupia	Frombork	70	8	60 osobowa	I.V — I.X. może być czynne cały rok
	26. Kętrzyn ul. Kaszubska 19	Kętrzyn 3/4 km	norm. 50 maks. 75	14	40 osobowa	czynne cały rok
	27. Św. Lipka	Nowy Młyn 9 km	norm. 35 maks. 70	14	50 osobowa	..
	W O J. L U B E L S K I E	28. Krutynia gm. Ukta	Ruciانة 9 km od auto- busu 200 m	25	10	30 osobowa
29. Lalka gm. Putryny		Gryźliny 10 km	30	10	—	czynne od I.V. do I.X.

	L. p. Nazwa i adres schroniska	Dojazd do stacji kolejowej i odległość	Hość noclegów	Ilość pokoi	Sala jadalna	Kiedy czynne
W O J . O L S Z T Y Ń S K I E	30. Lidzbark Wysoka Brama	Lidzbark 1 km	55	10	—	czynne cały rok
	31. Mikołajki pl. Wolności	Mikołajki 1,5 km	norm. 100 maks. 150	14	120 osobowa	czynne cały rok
	32. Mrągowo ul. Dworcowa 20	Mrągowo 2 km	norm. 27 maks. 67	6	30 osobowa	"
	33. Orzysz ul. Elcka 60	Orzysz 2 km	norm. 10 maks. 50	8	50 osobowa	"
	34. Pisz	Pisz 2 km	norm. 25 maks. 50	3	—	czynne od 1.V. do 1.X.
	35. Piławki pow. Ostróda	Ostróda 6 km	norm. 50 maks. 80	20	100 osobowa	"
	36. Ruciane	Ruciane 600 m	norm. 30 maks. 45	14	30 osobowa	"
	37. Węgorzewo	Węgorzewo 2 km	norm. 25 maks. 50	9	30 osobowa	czynne cały rok
	38. Wilkasy I przy szosie	Niegocin $\frac{3}{4}$ km od Giżycka 4 km	65	10	50 osobowa	czynne od 1.V. do 1.X.
	39. Wilkasy II	Niegocin 1,5 km od Giżycka 5,5 km	60	5	—	"
	40. Orneta pl. Wolności 13	Orneta 1,5 km	70	23	70 osobowa	czynne cały rok
41. Pasłęk Wysoka Wieża	Pasłęk 1,5 km	30	2	35 osobowa	"	
W. P O M O R S K I E	42. Toruń ul. Zjednoczona 24	Toruń Gł. 3 km Toruń Miasto 1,5 km	norm. 30 maks. 60	6	—	czynne cały rok
	43. Włocławek ul. Słowackiego 1	Włocławek 1 km	norm. 1 maks. 2	1	—	"
	44. Warszawa Dom Tur. ul. Kopernickiej 7		1200	—	—	w budow. uruchom. koniec 1951 r.

	L. p. Nazwa i adres schroniska	Dojazd do stacji kolejowej i odległość	Ilość noclegów	Ilość pokoi	Sala jadalna	Kiedy czynne
W O J. W A R S Z A W S K I E	45. Zegrzynek Jadwisin	Autobusem do Zegrzynka 1,5 km	60	30	150 osobowa	w budow. uruchom. II kw. 1951 r.
	46. Kampinos	—	50	3	—	uruchomienie II kw. 1951 r.
	47. Granica	(Puszcza Kampinowska) Autobusem do Leszna pieszo 12 km	norm. 23 maks. 30	5	—	czynne cały rok
	48. Zakroczym	Autobusem do Zakroczymia i pieszo 2 km	40	10	150 osobowa	ukończ. w II kw. 1951 r.
	49. Warka	—	25	3	—	nieczynne
W O J. W R O C L A W S K I E	50. Walbrzych pl. 3 Maja 1	Walbrzych Gl. 4 km	norm. 140 maks. 200	55	90 osobowa	czynne cały rok
	51. Szczawno I Dom Turysty	Walbrzych Biały Kamień	norm. 22 maks. 35	22	50 osobowa	"
	52. Szczawno II Hotel Turyst. ul. Kosciuszki 9	Biały Kamień 1,5 km	norm. 25 maks. 35	26	—	"
	53. Przesieka "Odrodzenie" Przełęcz Kark.	Jelenia Góra 17 km	norm. 100 maks. 150	25	120 osobowa	"
	54. Perła Zach. Siędlęcín	Jelenia Góra 4 km	norm. 10 maks. 25	6	150 osobowa	Czynne od I.V. do I.X.
	55. Kochanówka przy Wodospadzie „Szkłarka”	Szklarska Poręba Dolna 3 km	5	3	30 osobowa	"
	56. Sobótka Dolna ul. Zeromskiego	Sobótka 2,5 km	norm. 20 maks. 40	7	80 osobowa	czynne cały rok
	57. Słęża na Szczycie Góry	Sobótka 1½ g pieszo pod górę	norm. 24 maks. 60	6	100 osobowa	"
	58. Igliczna					w budow. w końcu II kwart. 1951 r.
	59. Ziębice					"

	L. p. Nazwa i adres schroniska	Dojazd do stacji kolejowej i odległość	Hość noclegów	Ilość pokoi	Sala jadalna	Kiedy czynne
WOJ. SZCZECIŃSKIE	60. Stargard ul. Futrzana 16	Stargard 1,5 km	80	10	50 osobowa	czynne cały rok
	61. Połczyn Zdrój Park Zdrojowy	Połczyn Zdrój ok. 1 km	60	9	40 osobowa	Czynne od I.V. do I.X. uruchom. II kw. 1950 r.
	62. Kluczewo Kolonja pow. Szczecinek	Połczyn Zdrój lub Czaplonek 1 km szosą	100	14	50 osobowa	.
WROCL.	63. Kłodzko pl. Bolesława Chrobrego 9	Kłodzko miasto 500 m	norm. 70 maks. 100	25	50 osobowa	czynne cały rok
WOJ. SZCZECIŃSKIE	64. Szczecin pl. Batorego 2	Szczecin 400 m	norm. 200 maks. 250	20	120 osobowa	czynne cały rok
	65. Świnoujście ul. Kazimierza Wielkiego 15	Odra — promem 1,5 km	norm. 112 maks. 150	18	60 osobowa	Czynne od I.V. do I.X. może być czynne cały rok
	66. Międzyzdroje ul. 1 Maja 6	Międzyzdroje 1 km	96	19	100 osobowa	Czynne od I.V. do I.X.
	67. Dziwnów ul. Matejki 17	Kamień Pomorski 11 km	norm. 52 maks. 100	14	30 osobowa	czynne od I.V. — I.X.
	68. Ustka ul. Stalina 26	Ustka 1 km	norm. 30 maks. 45	14	60 osobowa	czynne cały rok
	69. Smoldzino pow. Słupsk gm. Gardno	Autobusem za Słupskiem 50 m od przystanku	50	12	20 osobowa	czynne od I.V. — I.X.
	70. Słupsk ul. Stalina 6	Słupsk	norm. 50 maks. 100	17	70 osobowa	czynne cały rok

Inwestycje P.T.K.

Niezwykle poważnym działem pracy zarówno Zarządu Głównego jak i Oddziałów było kierowanie inwestycjami prowadzonymi w przydzielonych Towarzystwu schroniskach i domach turystycznych.

Na ten cel Ministerstwo Komunikacji, Biuro Turystyki preliminowało na rok 1950 kwotę 145.163.000 zł. Poważną część tych funduszy, bo 50% przeznaczono początkowo na budowę Domu Turystycznego w Warszawie i ośrodków wypoczynku niedzielnego w Zegrzynie i Zakrocymiu.

Gdy w ciągu 1950 r. okazało się, że na drodze do realizacji tych trzech wielkich inwe-

stycji stoją przeszkody natury techniczno formalnej, część preliminowanych kwot za zgodą władz zwierzchnich przeznaczono na inne obiekty, naskutek czego preliminowana

na inwestycje P. T. K. kwota zmniejszyła się do 141.513.000 zł. Taką kwotą dysponowało Towarzystwo w r. 1950, dzieląc ją w sposób następujący:

Inwestycje w woj. warszawskim (Warszawa, Zegrzynek, Jadwisin)	18.758.000 zł
Inwestycje w woj. gdańskim (2 obiekty w Gdańsku, Elbląg, Łysica, Łeba)	45.582.000 zł

Inwestycje w woj. olsztyńskim (Orneta, Pasłęk, Pluszki, Wilkasy II, Węgorzewo, Orzysz, Lidzbark, św. Lipka)	3.900.000 zł
Inwestycje w woj. białostockim (Augustynów, Wigry)	3.000.000 zł
Inwestycje w woj. lubelskim (Lublin, Kazimierz, Puławy)	44.913.000 zł
Inwestycje w woj. wrocławskim (Wałbrzych, Maria Śnieżna)	16.160.000 zł
Inwestycje w woj. szczecińskim (Szczecin)	1.000.000 zł

W roku 1950 uruchomiono obszerne schronisko P. T. K. w Elblągu, wielki Dom Turystyczny w Wałbrzychu, schroniska w Dziwnowie, Świnoujściu, w Gdańsku, obszerne schronisko w barakach „Narwik“ oraz szereg innych.

Niezależnie od kredytów inwestycyjnych uruchomiono kredyty administracyjne na remont i wyposażenie schronisk w wysokości 65.925.000 zł, dzieląc te kwoty w sposób następujący:

woj. warszawskie (1 obiekt)	1.550.000 zł
woj. lubelskie (1 obiekt)	1.900.000 zł
woj. olsztyńskie (14 obiekt.)	16.925.000 zł
woj. białostockie (2 obiekty)	7.971.000 zł
woj. pomorskie (2 obiekty)	900.000 zł
woj. gdańskie (2 obiekty)	4.450.000 zł
woj. kieleckie (2 obiekty)	1.725.000 zł
woj. krakowskie (3 obiekty)	4.050.000 zł
woj. szczecińskie (11 obiekt.)	11.850.000 zł
woj. wrocławskie (11 obiekt.)	13.330.000 zł
woj. katowickie (1 obiekt)	1.200.000 zł
woj. poznańskie (na sienniki)	75.000 zł

Po pokonaniu trudności techniczno - formalnych oraz przygotowaniu planów i dokumentacji technicznej w końcu roku 1950 przystąpiono do robót przy budowie Domu Turystycznego w Warszawie, obliczonego na 1000 łózek, oraz na budowę ośrodka wypoczynku niedzielnego w Zegrzynku.

W roku sprawozdawczym inwestorem bezpośrednim w schroniskach P. T. K. były wojewódzkie Rady Narodowe, Wydziały Komunikacyjne. One przeprowadziły operacje finansowe, czyli były dysponentem finansowym.

Rola Zarządu Głównego polegała na opracowaniu projektu planu inwestycyjnego, koordynowaniu prac, planowaniu przerzutów wolnych funduszy na konieczniejsze potrzeby, udzielaniu pomocy w realizacji wydatków. Niektóre Oddziały P. T. K. we własnym zakresie realizowały nakreślone plany, inne zaś za pośrednictwem Wojewódzkich Rad Narodowych, służąc im pomocą, oraz prowadząc społeczną kontrolę przy wykonywanych pracach.

Przewidziano, że w roku 1951 inwestorem bezpośrednim będzie Towarzystwo, co nałoży na nasze komórki organizacyjne specjalne obowiązki.

Znakowanie szlaków

W okresie sprawozdawczym Oddział Krakowski P.T.K. wyznakował dalszą część Szlaku Orlich Gniazd, mianowicie odcinek od Krakowa do Częstochowy.

Oddział Myślenicki wyznakował trasę: Myślenice — Zameczysko — Góra Łysina.

Oddział Poznański → 5 dalszych szlaków w Parku Narodowym.

Oddział Elbląski — dalsze partie parku Bażantarni.

Oddział Warszawski — szlaki w Puszczy Kampinoskiej.

Oddział Suwalski — szlak Suwałki — Wigry.

Oddział Szczeciński — szlaki w Puszczy Bukowej.

Oddział Kielecki — 11 szlaków długości ogólnej 82 km, a mian.:

Kielce — Domaszowice — Ciekoty — św. Katarzyna — 21 km.

Św. Katarzyna — Łysica — Św. Krzyż — 14 km.

Św. Katarzyna — Kamień Zeromskiego — 4 km.

Rezerwat na północnym zboczu Łysicy — 2 km.

Źródło św. Franciszka — Bodzentyn — 8 km.

Św. Krzyż — Słupia Nowa — 3 km.

Zagnańsk — Samsonów — do Węgla — 9 km i dwa szlaki dodatkowe.

Kielce — Białogon — 5 km. Słowik — Zelejowa — 5 km.

Rynek w Chęcinach — cmentarz — droga do Polichna.

Rynek w Chęcinach — droga do Zelejowej. Rynek w kierunku Podzamcza.

Oddział Kielecki wystawił również 14 tablic turystycznych.

W toku prac znajduje się znakowanie okolic Wałbrzycha i Augustowa, prowadzone przez miejscowe Oddziały P.T.K.

Poza tym szereg Oddziałów wystawił tablice z planami miast, z oznaczeniem godnych zwiedzenia zabytków oraz koniecznymi informacjami z zakresu turystyki.

AKCJA BIBLIOTECZNA

A. Biblioteka centralna.

W roku sprawozdawczym dobiegają końca podstawowe prace w bibliotece, jak: ustalenie stanu posiadania i przygotowanie biblioteki do użytku publicznego.

W roku sprawozdawczym przy zbiorach fotograficznych założono również i archiwum fotograficzne, mające na celu zgromadzenie materiałów obrazujących historię, działalność i życie Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. W tym celu do Oddziałów wysłana była instrukcja o nadsyłaniu pod adresem archiwum przy Zarządzie Głównym materiałów ilustrujących pracę Oddziału.

Spodziewać się należy, że tą drogą archiwum zdobędzie bogaty materiał, ilustrujący historię i rozwój Towarzystwa. W roku sprawozdawczym zebrano już dość bogaty materiał, ilustrujący historię Towarzystwa z okresów sprzed pierwszej wojny światowej, oraz z okresu międzywojennego.

Przy zbiorach organizuje się wypożyczalnie przeźroczy oraz przystosowanych do nich konspektów do pogadank krajoznawczych. W okresie sprawozdawczym przygotowano 10 takich odczytów i odpowiednich do nich kompletów przeźroczy.

Koło Krajoznawcze Młodzieży Szkolnej PTK

Sprawami Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej w Zarządzie Głównym zajmowała się Komisja Zarządu Głównego, urzędująca w Krakowie. Skład Prezydium Komisji przedstawiał się następująco: prof. Leopold Węgrzynowicz — przewodniczący, Jadwiga Jaroszowa — zast. przewodniczącego, Zofia Domaniewska — II zastępca przewodniczącego, Piotr Czapik — sekretarz, Marian Wnuk — skarbnik, członkowie: dr Maria Dobrowolska, dr Marian Gotkiewicz, Halina Millerowa, dr Józef Staśko.

Poza Komisją Zarządu Głównego na terenie żywoźniejszych Okręgów działały Okręgowe Sekcje Kół Krajoznawczych Mł. Szk., a mianowicie:

Śląska Okręgowa Sekcja — przewodnicząca dr Irena Porębska,

Wrocławska Okr. Sekcja — przew. Jan Pastwa,

Gdańska Okr. Sekcja — przew. Jadwiga Pawlikowa,

Poznańska — przew. dr Maria Czekańska,

Warszawska — przew. Jadwiga Jaroszowa,

Rzeszowska — przew. Stanisław Piątek,

Łódzka — przew. Bronisław Szwałm,

Krakowska — przew. dr Józef Staśko.

Ponadto do Komisji wchodził — Jan Gruszka z Radomia, dr Tadeusz Prus-Wiśniowski z Myślenic.

W plenarnych posiedzeniach Komisji z ramienia Zarządu Głównego brali udział wiceprezes Józef Kołodziejczyk i Jadwiga Jaroszowa.

Komisja utrzymywała łączność z Kółami za pośrednictwem Orlego Lotu, okólników oraz bieżącej korespondencji. Członkowie Komisji wyjeżdżali w sprawach Kół do Miechowa, Rzeszowa, Warszawy, Krosna, Katowic.

Obowiązkiem organizacyjnym każdego Koła jest zarejestrowanie się w Komisji, prenumerowanie Orlego Lotu i nadsyłanie pod adresem Komisji okresowych sprawozdań z działalności.

W roku sprawozdawczym uzyskano sprawozdania z działalności tylko 150 Kół, mimo że liczba ta stanowi zaledwie 25% istniejących Kół. Na podstawie uzyskanej po wojnie korespondencji Komisja ustaliła, że w roku sprawozdawczym działało około 650 Kół, z których zaledwie 150 nadesłało wymagane sprawozdania z działalności.

Na podstawie posiadanych niekompletnych sprawozdań Komisja może stwierdzić, że Koła Krajoznawcze działają przy szkołach podstawowych, średnich ogólnokształcących i zawodowych, przy czym ze względu na znaczny rozrost sieci szkół zawodowych Kół Krajoznawczych w tych szkołach stale przybywa. Z inicjatywy Zarządu Głównego Koła pomagały w rejestrowaniu analfabetów, w zgłaszaniu niezabezpieczonego złomu żelaznego. Była to akcja zainicjowana centralnie. W normalnym programie działalności Kół rejestrujemy pogadanki i odczyty krajoznawcze, szkolenie przewodników dla wycieczek młodzieżowych, opracowywanie kwestionariuszy krajoznawczych, przygotowywanie materiałów do monografii najbliższej miejscowości, gromadzenie zbiorów muzealnych, organizowanie wycieczek krajoznawczych, prowadzenie gazetek ściennych, prenumerowanie czasopism krajoznawczych, porządkowanie terenów przy zabytkach przeszłości, współdziałanie z Oddziałami PTK w kolportażu „Ziemi“, zbieraniu składek członkowskich itp.

Celem wyróżnienia pracy niektórych członków Komisja przyznała im stopnie instruktorów. Stopnie te uzyskali: Marian Banaszek, Anna Grabacka, Franciszka Guterrówna.

Za wzorowe oprowadzenie przez młodzież krajoznawcza 800-osobowej wycieczki po Krakowie Komisja najlepszym przewodnikom udzieliła pisemnej pochwały. Wycieczkę zorganizowała Gdańska Okręgowa Sekcja Kół Krajoznawczych.

Komisja otrzymuje wiele listów od Kół w sprawach wycieczek po kraju, w szczególności wycieczek do Krakowa. Na wszystkie te listy Komisja oraz Zrzeszenie Krakowskie odpowiadają szczegółowo, w niektórych zaś wypadkach rezerwują noclegi, przewodników oraz wyżywienie.

W zakresie naukowym Komisja współpracuje z Ligą Ochrony Przyrody, Komitetem Ochrony Przyrody Pol. Akademii Umiejętności, z Polskim Towarzystwem Ludoznawczym, Pol. Tow. Miłośników Astronomii i in. Od Komitetu Ochrony Przyrody Komisja otrzymała do 4 numerów Orlego Lotu barwne dodatki. W zakresie ideologicznym Komisja współpracuje z ZMP i ZHP.

Działająca przy Komisji Sekcja Naukowa w porozumieniu z Inspektoratem Szkolnym w Krakowie zorganizowała szereg odczytów i wycieczek krajoznawczych dla nauczycielstwa szkół podstawowych celem zapoznania ich z metodami pracy krajoznawczej w ramach obowiązujących programów szkolnych.

Role pracowni krajoznawczej Komisji odgrywa Ośrodek Krajoznawczy, mieszczący się w sali szkoły ogólnokształcącej im. Adama Mickiewicza w Krakowie. Posiada on bibliotekę, czytelnię czasopism, zbiory prac młodzieży, map, pocztówek, przepowiedni.

Biblioteka Ośrodka liczy 600 książek. Zbiory prac młodzieży krajoznawczej przedstawiają się interesująco. Zbiory te są dokumentem nie tylko pracy Kół, ale także i materiałem do badań naukowych. Ostatnio młodzież krajoznawcza w czasie swych dyżurów porządkuje i kataloguje te zbiory w sposób odpowiadający dzisiejszym wymogom. Staraniem Ośrodka zorganizowano 4 odczyty dla młodzieży i 2 konferencje z nauczycielami szkół podstawowych.

Orli Lot ukazuje się obecnie w nakładzie 3.500 egz. Liczba prenumeratorów w stosunku do roku ubiegłego wzrosła o 500. Dotychczasowa objętość pisma w stosunku do roku zeszłego wzrosła o 32 stronicie. Ponad 300 egzemplarzy wysyła się bezpłatnie do urzędów szkolnych i pokrewnych instytucji.

W roku bież. wydano w nakładzie 500 egz. odblisk z Orlego Lotu (z numeru 4 i 5), mianowicie pracę A. Kutrzebianki pod tytułem „U wytwórców krakowskiej sukmany”.

W miastach posiadających większą liczbę Kół istnieją Zrzeszenia Kół. W kartotece Komisji zarejestrowano Zrzeszenia w Warszawie, Krakowie, Paczkowie, Ostrowcu Kiel., Szopienicach, Gdańsku, Piotrkowie, Radomiu. Koła w Paczkowie przygotowały obszerny przewodnik krajoznawczych po Paczkowie. Przewodnik ten w skrócie ukaże się w ramach wydawnictw Wydziału Wydawniczego Zarządu Głównego PTK. Opracowany jest źródłowo i bardzo starannie.

Podobnie jak i w roku ubiegłym Komisja we własnym zakresie zorganizowała 6 obozów krajoznawczych wakacyjnych: dwa żeńskie — stały w Brennej koło Skoczowa, wędrowny — Gorce, Pieni-

ny, Tatry, oraz cztery męskie — stały w Tymbarku, rowerowy na Kaszubach, wędrowny w Karpatach, wędrowny po Warmii i Mazurach. Na obozy te z różnych Kół zgłosiło się 500 kandydatów, przyjęto tylko 200, w tym 102 dziewczęta i 98 chłopców.

Niezależnie od tego Zrzeszenie Krakowskie zorganizowało obóz w Bolesławcu na Dolnym Śląsku. Dwa obozy Ziemi Rzeszowskiej (męski i żeński) miały swoje siedziby w Mojeży koło Kielc.

Własny obóz zorganizowało Koło w Myślenicach.

Okręgowa Sekcja w Warszawie zorganizowała 8 obozów krajoznawczych, mianowicie: zimowy w Dusznikach — 104 uczestników, letnie obozy: w Czerwonem koło Nowego Targu — 317 uczestników (lipiec-sierpień); na obozie uczestnicy zdobyli 119 Górskiej Odznaki Turystycznej (GOT), obóz w schronisku pod Łabskim Szczytem — 44 uczestników, obóz bazyowy nadmorski na trasie Dziwnów, Szczecin, Połczyn, Gdańsk — 44 uczestników, obóz bazyowy nadmorski na trasie Ustka, Połczyn, Szczecin, Świnoujście, Poznań — 29 uczestników, obóz nadmorski kolarski Szczecin—Gdańsk — 6 osób, obóz w Nowej Słupi w górach Świętokrzyskich — 25 uczestników, obóz w Świętej Lipce na Mazurach — 76 uczestników.

Łącznie Komisja zarejestrowała w bieżącym roku 19 obozów krajoznawczych obejmujących 1.005 uczestników (w roku 1949 — 14 obozów, 350 uczestników).

Ponieważ członkowie Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej należą przeważnie do ZMP (w szkołach średnich) lub do ZHP (w szkołach podstawowych) aktualną się stała sprawa organizacyjnego stosunku Kół Krajoznawczych do wyżej wymienionych organizacji ideowych młodzieży. Wypłynęła też sprawa właściwej organizacji całokształtu pozaszkolnych zajęć młodzieży szkolnej.

W tych sprawach w Ministerstwie Oświaty odbyły się narady z udziałem przedstawicieli różnych organizacji społecznych, mających swe komórki organizacyjne w szkołach, a więc również przy udziale przedstawiciela Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. W tych sprawach Prezydium Zarządu Głównego odbyło narady przy udziale przedstawiciela ZMP i ZHP. Przed tą konferencją odbyły się narady wstępne w gronie przedstawicieli Komisji Kół Krajoznawczych i przedstawiciela ZHP oraz ZMP w Warszawie. Komisja w tych sprawach utrzymuje również łączność z przedstawicielstwem ZMP w Krakowie.

Aczkolwiek zarysowuje się linia wytyczna tych spraw na przyszłość, decyzji jeszcze nie powzięto.

Plan pracy PTK na 1951 r.

Dział I. Akcja wydawnicza

A. Czasopisma.

1. Wydawanie miesięcznika „Ziemia” jako dwutygodnika z tym, że „Ziemia” z dotychczasową treścią ukazywać się będzie raz na miesiąc (razem 12 numerów), zaś każdego 15 w miesiącu „Ziemia” ukaże się jako dodatek poświęcony:

- opiece nad zabytkami przeszłości (4 numery),
- turystyce — organizacja, formy, teoria (4 numery),
- ochronie przyrody (4 numery). Razem 24 numery.

2. Wydawanie miesięcznika krajoznawczego dla młodzieży „Orli Lot” 12 numerów.

3. Wydawanie miesięcznika „Biuletyn P.T.T.K.” 12 numerów.

B. Broszury i książki.

1. 24 broszurki z cyklu: Jednodniowe wycieczki podmiejskie (dla dużych ośrodków przemysłowych, jak: Łódź, Katowice, Kraków), 3 serie po 8 sztuk 5.000 zł.

2. 6 broszurek Biblioteki Wczasów Krajoznawczych (Augustów, Krynica, Pobierowo i Reweł, Mielno, Spała, Nałęczów) 75.000 zł.

3. 4 książki z cyklu „Piękno Polski” wspólnie z Naszą Księgarnią, (Kraków, Po-brzeże Gdańskie, Wyspa Wolin, Kielce i Góry Św. Krzyskie) 120.000 zł.

4. Dwa większe przewodniki: Szwajcaria Kaszubska, Góry Św. Krzyskie, 72.000 zł.

5. Dwie monografie: (Warszawa i okolice, Piotrków) 330.000 zł.

6. Sześć tomików Biblioteki Krajoznawczej PTK — 13.000 zł.

C. Różne.

Broszurka pt. Polskie Towarzystwo Krajoznawcze (jego historia i dorobek).

Bibliografia „Ziemi” od 1929 do 1950 r.

Bibliografia „Orlego Lotu” (całość).

D. Wydawnictwa pocztówkowe.

12 serii pocztówek (widokówki z opisem krajoznawczym) każda seria a 49 wzorów.

2 serie kolorowych pocztówek — rośliny i zwierzęta chronione (przy współudziale prof. Wł. Szafera) każda seria po 49 wzorów.

1 seria — zabytki architektury murowanej i drewnianej (przy współudziale Wydziału Społecznej Opieki nad Zab. Przeszł.) 49 wzorów.

2 serie wycinanek kolorowych, każda po 49 wzorów.

1 seria (49 wzorów) pt. stroje ludowe, sztuka ludowa.

Razem 18 serii po 49 wzorów, ogólny nakład z górą 10.000.000 pocztówek.

F. Przemysł pamiątkarski.

Wydanie odznak turystycznych na laski, herbów miast, pamiątek turystycznych.

Dział II. Oświatowo Krajoznawczy

A. Akcja muzealna.

Powołanie Rady Muzealnej przy Zarządzie Głównym i odpowiedników organizacyjnych przy Oddziałach PTTK.

Opracowanie własnego projektu sieci muzeów regionalnych według doświadczeń PTK, uzgodnienie go z Ministerstwem Kultury i Sztuki.

Na podstawie prac przygotowawczych w latach 1949 — 1950 przygotowanie do uruchomienia, względnie uruchomienie muzeów w Warce, Sandomierzu, Olkuszu, Suwałkach, Ostrowcu Świętokrzyskim, Myślenicach, Krośnie, Sulejowie, Białej Podl., Bieczu.

Starania o pomieszczenia dla muzeów, zakup eksponatów.

B. Akcja biblioteczna.

Opracowanie wzorcowego wykazu koniecznych książek dla bibliotek PTK.

Ujednolicenie systemu prowadzenia bibliotek PTK.

Zasilanie bibliotek PTK w Oddziałach w wydawnictwa własne PTK.

Zakup nowych książek dla biblioteki centralnej PTK oraz bibliotek Oddziałów.

Zainwentaryzowanie i skatalogowanie 3.000 pozycji czasopism w Bibl. Centr.

Uruchomienie w Centrali czytelnicy czasopism krajoznawczych, turystycznych krajowych i zagranicznych.

C. Akcja odczytowa.

Zaangażowanie dwu prelegentów objazdowych PTK (w tym ob. Kazimierza Rapacza).

Zaopatrzenie ich w aparaty PTK, przezroczki i ew. w środki lokomocji.

Przygotowanie dalszej serii 30 kompletów przezroczy oraz 30 odpowiednich konspektów dla świetlic i szkół.

Uruchomienie wypożyczalni przezroczy i tekstów odczytowych.

D. Zbiory fotograficzne.

Stałe uzupełnienie zbiorów fotograficznych w Centrali.

Nawiązanie łączności z fotografami dla wykorzystania ich prywatnych zbiorów dla celów PTK.

Opracowanie kartoteki i katalogów rozmowych zbiorów.

Dział III.

Opieka nad Zabytkami Przeszłości i Przyrody

Umieszczenie 100 tablic „zabytkowych” 25.000 zł.

Redagowanie dodatku do „Ziemi” (sekretariat Redakcji) 12.000 zł.

Pogadanki radiowe i specjalna akcja odczytowa Wydziału w Oddziałach (18 odczytów) — 5.400 zł.

Powołanie 100 dalszych Opiekunów Społecznych.

4 posiedzenia Rady Wydziału.

Kupno dla biblioteki wszystkich wydawnictw b. Tow. Op. nad Zab. Przeszł. 1.000 zł.

Opracowanie zabytkowych szlaków turystycznych 2.000 zł.

Powołanie Referatu Ochrony Przyrody a) przyroda martwa, b) przyroda ożywiona) 6.000 zł.

Współpraca z Komisją Wydawniczą w zakresie ochrony Zabytków Przeszłości i przyrody.

Przygotowanie 50 tablic na zabytkach przyrody 12.000 zł.

Przygotowanie serii przełoczy dotyczących ochrony Zabytków Przeszłości i przyrody 1.000 zł.

Dział IV.

Znakowanie szlaków turystycznych.

Okolice Olsztyna (20 km), Szlak Wielkich Jezior (100 km), Szlak Bajka — Lalka (40 km), Szlak Olsztynek — Grunwald (30 km), Szlak jezior kaszubskich (60 km), Szlak na Wyspie Wolin (20 km), Okolice Szczecina (30 km), Okolice Połczyna (30 km), Okolice Poznania (20 km), Okolice Chodzieży (10 km), Szlak Kórnik — Rogalin (20 km), Okolice Wrocławia (20 km), Gryfów — jezioro Złotnickie — Zamek Sucha — Leśna (30 km), Przesieka — Schronisko Odrodzenie (20 km), Jelenia Góra — Perła Zachodu (5 km), Ziębice — dworzec kolejowy — schronisko (7 km), Sobótka — szczyt Słęży 300 zł, Zakopane dworzec — schronisko im. ks. Stolarczyka 200 zł, Szlak jurajski — uzupełnienie 1500 zł, Puławy dworzec — schronisko 300 zł, Puławy — Kazimierz schronisko (20 km — 600 zł), Szlak jezior augustowsko-suwalskich (30 km), Góry Św. Krzyskie (uzupełnienie 600 zł), Puszcza Kampinoska uzupełnienie — 600 zł. Koszt ogólny 20.000 zł. Koszt 1 km

Dział V

Budowa i remonty schronisk.

1. Dom Turysty w Warszawie — budowa — 5.040.000 zł.
2. Ośrodek weekendowy Zakroczym — budowa — 270.000 zł.
3. Ośrodek weekendowy Zegrzynek — budowa — 390.000 zł.
4. Gdańsk — Dom Turysty — stan surowy — 3.000.000 zł.
5. Łysica nad morzem — odbudowa — 375.000 zł.
6. Leba — odbudowa — 66.000 zł.
7. Gdańsk — Dom Królów Polskich — wykończenie — 180.000 zł.
8. Szczawno — Góra Parkowa — odbudowa — 375.000 zł.
9. Wałbrzych — Dom Turysty — wykończenie remontu — 240.000 zł.

10. na remont i wykończenie rozpoczętych w roku 1950 schronisk 420.000 zł. (Swinoujście, Ziębice, Maria Śnieżna, Sandomierz, Kampinos, Warka, Ustka, Połczyn, Kluczewo i in.).

Tablice i gabloty.

Tablice informacyjno turystyczne 90.000 zł (dla oznaczonych szlaków).

Gabloty turystyczno krajoznawcze 30.000 zł (dla poszczególnych Oddziałów i szlaków).

Dział VI.

Wyposażenie schronisk.

Zakroczym — wyposażenie — 150.000 zł.

Zegrzynek — wyposażenie — 60.000 zł.

Wyposażenie Domu Turystycznego w Lublinie — 129.000 zł.

Wyposażenie schroniska w Kazimierzu — 201.000 zł.

Schronisko w Łysicy — wyposażenie — 120.000 zł.

Schronisko w Lebie — wyposażenie — 90.000 zł.

Gdańsk — Dom Królów Polskich — wyposażenie — 120.000 zł.

Szczawno — Góra Parkowa — wyposażenie — 60.000 zł.

Na uzupełnienie działających już schronisk PTK (około 25 obiektów) 420.000 zł.

Dział VII.

Akcja wczasów krajoznawczych

Oddanie do dyspozycji wczasów 23 schronisk PTK (w roku 1950 — 15 schronisk) z tego 6 nad morzem (w r. 1950 — 3), 2 na pojezierzu august. suwalskim (w roku 1950 — 2), 1 w Karkonoszach (w r. 1950 — 1), oraz 14 na Mazurach i Warmii (w roku 1950 — 9).

Wczasy obejmą 5.000 uczestników (w roku 1950 — 3.500).

Wczasy krajoznawcze kulturalne dla wsi (Lublin, Kraków, Szczecin, Gdańsk, Wałbrzych) w oparciu o Zw. Samopom. Chłopskiej. W sezonie zimowym. Turnusy 7 — 10-dniowe. Poznanie przemysłu, życia społecznego i kulturalnego, teatru, kina, urządzeń cywilizacyjnych, muzeów, zabytków. Kontakty ze światem pracy, nauki, sztuki. Życie świetlicowe wczasowiczów.

Dział VIII.

Koła Krajoznawcze Młodzieży Szk.

Uzgodniamy z Min. Oświaty

Dział IX Ogólno-turystyczny

1. Poparcie finansowe dla istniejących względnie zorganizowanie nowych Biur Obsługi Turystycznej w 28 miejscowościach.
2. Opracowanie i wprowadzenie w życie regulaminu Odznaki Turystycznej.
3. Organizowanie Poradni Turystycznej w Zarządzie Głównym PTK.

